

Slovenský pohrebák

magazín nielen pre profesionálov

II / 2011

Publikované pod záštitou Slovenskej asociácie pohrebných a kremečných služieb

**Strel'ba na cintoríne
Súčasná floristika
Dá sa okradnúť zosnulý?
Smrť si nevyberá
Známym i neznámym obetiam**

Milí čitatelia.

Takmer pred rokom padlo rozhodnutie založiť magazín pohrebných služieb, ktorý je samozrejme určený i širokej verejnosti. Pol roka prebehlo veľmi rýchlo, za ten čas sa magazín vyprofiloval do takej miery, že mohlo prísť k vydaniu prvého čísla. Vieme, nepatrí sa po jednom letnom týždni hodnotiť celé leto no chceme sa s Vami podeliť o radosť, ktorú nám priniesol záujem zo strany verejnosti i vysloviť poďakovanie všetkým, ktorí sa pre túto myšlienku nadchli a pomáhajú ju do dnešných dní zdokonaľovať.

Na adresu redakcie prišlo množstvo mailov, listov, telefonické otázky, slová uznania ani nebudeme ďalej spomínať. Napriek obmedzenému nákladu, sa dostalo takmer na každého, v redakcii ostalo už len pár kusov. Od tohto čísla preto náklad zdvojnásobujeme a v budúcnosti rátame s jeho stálym zvyšovaním.

Veľa otázok malo spoločného menovateľa. Bol ním smer, ktorým sa chceme uberať. Dovolím si ho teda naznačiť a menovať zásady, ktoré si redakcia určila ako mantinely v ktorých sa bude pohybovať.

Napriek tomu, že politika zasahuje do života každého občana na každom kroku 24 hodín denne a iste sa jej niekedy budeme musieť okrajovo dotknúť, nechceme si z nej urobiť lacný ťahák pre našich čitateľov. Podobne je to i so situáciami, prípadmi, kauzami, ktoré vidíme v oblasti náboženstva. Aj keď smrť a všetko okolo nej má práve s náboženstvami úzko spojené cesty, nie je a nebude našim cieľom prikláňať sa k tomu či onomu smeru vierovyznania, nebudeme komentovať ani sa vyjadrovať k tejto téme.

Ďalším mantinelom, ktorý nemienime prekročiť sa volá bulvárny. Aj keď dnes a denne sa i v serióznych periodikách dočítate o skonoch slávnych osobností, tzv. celebrit, o pikoškách prečo sa tak stalo a kto za to nesie vinu, náš magazín sa týmto zaoberať nemieni, aj keď práve (ako sa z jeho názvu) zdá, mal by k tomu mať najbližšie. Budeme informovať o novinkách a trendoch z oblasti pohrebníctva z celého sveta. Môžete si prečítať zaujímavosti, ktoré tak isto dokážu vyraziť dych budete nad nimi krútiť hlavami, no obsahovo sa nikdy nechceme dotýkať citov, práve preto, lebo ako profesionáli vieme, koľko bolesti a rán nimi človek dokáže spôsobiť.

Blíži sa čas dovolení, oddychu i zábavy. Prajeme Vám príjemné načerpanie síl, veľa pokoja radosti.

Redakcia

Slovenský Pohrebák Prvý magazín na Slovensku špecializovaný na oblasť pohrebníctva ● Vychádza štvrťročne, ročník 1, číslo 2, jún 2011 ● Vydavateľstvo SAPaKS, Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb, Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava, e-mail: sapaks@sapaks.sk ● Redakcia: Ladislav Stríž, PhDr. Igor Haraj, PhD., Mgr. Zuzana Voštenáková, Bc. Zuzana Dinková, Kristýna Krásniková, Pavel Ondera ● Adresa redakcie: Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava, fax: 02/452 480 71, 0903 716 024, e-mail: slovensky@pohrebak.sk ● Internetová forma: www.slovenskypohrebak.sk ● Foto obálka: Pavel Ondera ● Grafická úprava/layout: Lýdia Vercholáková - www.grafickeprace123.sk ● Tlač: INTER PRINT spol. s r. o., Vajnorská 135, 832 37 Bratislava ● Evidovaný MK SR č. EV 4257/11

- 2 Editoriál
- 4 Majstrovské remeslá KAMENÁRI
- 5 Slovo organizátora
- 6 Ako zabrániť krádežiam na cintorínoch
- 8 Ružinovský cintorín je otvorený tridsať rokov
- 9 Akú rakvu potrebuje pohrebná služba na prepravu zosnulého zo zahraničia?
- 10 Známym i neznámym obetiam Vysokých Tatier
- 11 Strelba na cintoríne
- 12 Čo by mal vedieť občan
- 14 Architekt Štefan Šlachta: Aj cintoríny majú svoju dušu
- 16 Keramické urny
- 18 Auto M+V / Dôležitý prvok image u pohrebnej služby - vozidlá
- 20 Smrť si nevyberá. Ako žiť po strate blízkeho?
- 22 Sprevádzanie medzi dvoma svetmi
- 22 Názor z praxe
- 23 Ako postupovať, keď náš príbuzný zomrie doma
- 24 Chodník úcty k predkom
- 26 Súdne lekárstvo očami legislatívy
- 28 Zastavenie pri Kozej bráne
- 30 Dá sa okradnúť zosnulý?
- 32 ISTOTA PS - rozširuje svoj program „Dôstojnosť v osude“ na celé Slovensko
- 34 Súčasná floristika v pohrebníctve
- 35 Ohlasy
- 36 VENIA - 8. medzinárodný veletrh pohrebníctví
- 37 Pamiatky zo záhrobia - TOPA
- 39 Karsol Slovakia

Všetky články, ktoré tvoria obsah magazínu Slovenský Pohrebák boli ich poskytovateľmi autorizované a ako na také sa na nich vzťahuje zákon č. 618/2003 Z.z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom. Nie je možné ich ďalej publikovať bez písomného súhlasu autorov.

Fotografie použité v magazíne podliehajú ochrane v zmysle zákona č. 618/2003 Z.z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom. Nie je možné ich ďalej publikovať bez písomného súhlasu autora.

V prípade akýchkoľvek požiadaviek a otázok súvisiacich s touto problematikou, kontaktujte redakciu.

Majstrovské remeslá KAMENÁRI

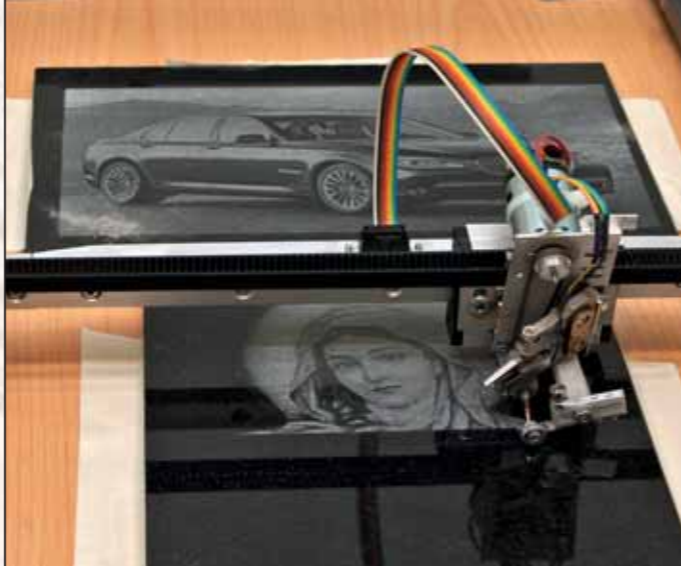
Dali sme slovo odborníkovi, pánovi RNDr. Jánovi Krátkovi riaditeľovi strednej odbornej školy v Leviciach, a požiadali ho o vyjadrenie k dodnes vysoko cenenému remeslu. Kamenári na Slovensku to dnes veru nemajú ľahké. Nepredbiehajte však, nechajte hovoriť odborníka.

Je všeobecným trendom vo všetkých okolitých krajinách, že vymierajú remeslá. Dnes ľudia považujú remeselníkov za nádenníkov, ktorých vytláča priemyselná výroba a automatické stroje, výrobky podobné ako vajce vajcu, po ktorých siahajú státisíce. Paradoxom však ostáva, že v prípadoch kedy ide kvalitu a originalitu, človek požadujúci určitý produkt alebo doplnok či prácu, volá po majstrovi svojho remesla. Nie inak je to aj v prípade kamenárov.

Kamenár je profesia stará ako ľudstvo samo. Prvé nástroje, obydlia i ich výzdoba boli z kameňa. Človek si tento materiál vo svojom prostredí zachoval dodnes a tak či už ide o produkty skrášľujúce, vysoko funkčné a praktické, alebo o náhrobnú, cintorínsku architektúru, žiada kvalitu na dlhé roky.

V poslednom období, v rámci voľného pohybu tovaru, sú krajiny Európy zahltené produkciou z dovozu, ktorý nie vždy spĺňa kritériá, aké by mal mať poctivý kamenársky výrobok. S dovozom kameňa sa boria všetky štáty v Európe. Ich vonkajšia úprava je natolko dokonalá, že je len veľmi ťažko určiť skutočnú kvalitu. Tú možno odhadnúť podľa dĺžky záruky. Je rozdiel ak niekto dá na výrobok záruku

v zákonnej lehote 2 roky, alebo záruku prameniaku zo skutočnej kvality, ktorá dosahuje desiatky rokov. Tu by som chcel podotknúť, že v rámci ochrany spotrebiteľa sme iniciovali prijatie takých legislatívnych opatrení, ktoré by obmedzili dovoz lacných produktov bez certifikátov, no naša snaha sa nestretla s kladnou odozvou a liberalizácia i v tejto oblasti zmarila naše plány.

Dalším krokom bola snaha zaviesť inštitút „Majstrovského vzdelávania sa“, podobne ako to funguje v Nemecku. Bol by to krok, ktorý by zabezpečil záruky, aby občan, ktorý dostane objednaný a vybraný produkt, ho dostal od skutočného odborníka, ktorý na svoje meno nedá dopustiť.

Vo viacerých krajinách fungujú kamenárske asociácie a cechy. Tie sú zárukou odbornosti svojich členov, podobne ako to máte vo svojej Asociácii pohrebných a kremačných služieb vy. Ak niekto zo zahraničných podnikateľov hľadá spoľahlivého partnera, v prvom rade sa obracia na tieto združenia, aby mu svojim odporúčaním sprostredkovali spoluprácu v tej či onej krajine. Pre cech alebo asociáciu je to predovšetkým záväzok a pre člena, ktorý napokon takéto odporúčanie obdrží, je to pocta jeho remesla a umu. Domnievam sa, že touto cestou by sa dalo vyzdvihnúť každé, nielen naše remeslo, že takto by sme mohli udržať nielen kvalitu, ale aj majstrovstvo na tej úrovni, kde má byť.

RNDr. Ján Krátk a Ladislav Stríž

Nedá mi nevrátiť sa k podstate celej situácie a to k našim majstrom svojho remesla. Ako som spomenul v úvode, remeslá vymierajú z prozaických a objektívnych dôvodov. Manuálna práca dnes neletí, zárobky manažmentu a iných „hlavou“ pracujúcich ľudí násobne prevyšujú finančné ohodnotenia majstrov. I keď na druhej strane, práve majstrovstvo spočíva v myšlienkach a vo vzdelaní, v dopĺňaní si poznatkov počas celej aktívnej činnosti.

Kamenárom dnes môže byť každý, kto je v obore vyučený, vlastní výučný list a po istej praxi, ktorú požaduje živnostenský úrad môže obdržať živnostenské oprávnenie. Druhou možnosťou je využiť rekvalifikačný kurz, zložiť kvalifikačné skúšky pred Slovenskou živnostenskou komorou.

Apeloval by som na mladých, ktorí sa rozhodujú pre svoje budúce povolanie. Kamenárstvo má svoju budúcnosť

viac ako istú. Nie je tajomstvom, že pôsobím na škole, ktorá poskytuje trojročné štúdium končiace výučným listom v obore kamenár. Už počas štúdia sú žiaci doslova rozobratí firmami, ktorí kamenárov potrebujú. Nie inak je to v okolitých krajinách. So zamestnaním po ukončení štúdia a s primeraným ohodnotením rozhodne nemajú problém. Nie inak je to v prípade, ak sa absolvent rozhodne v tejto oblasti podnikáť. Po pár rokoch praxe dostane bez ťažkostí živnostenský list a je len na ňom v akom smere svoje vzdelanie uplatní.

Na záver by som chcel vyjadriť svoju túžbu a nádej zároveň, aby toto krásne remeslo, ktoré je tu od našej kolísky, ostalo i za použitia tej najmodernejšej techniky vždy výsledkom majstrovského umu a skúseností odovzdávaných z generácie na generáciu.

Slovo organizátora

V Trenčíne sa už výstavy s kamenárskou tematikou stali tradíciou. Navštívili sme jej deviaty ročník a pohovorali sa s manažérkou výstavy **KAMENÁR** a zamestnankyňou výstaviska Expo Center a.s. v Trenčíne Zuzanou Jarošovou.

Tento ročník sa odlišuje od predchádzajúcich. Kým v minulosti prevažovali vystavovatelia cintorínskej architektúry, dnes máte možnosť vidieť prezentácie firiem, ktoré sa zaoberajú prípravou, úpravou a konečným vyhotovením akýchkoľvek výrobkov z kameňa. Technológie, ktoré prezentujú predstavujú špičku v Európe, či už sa jedná o CNC píly, štiepačky, brúsky, kalolisy, čističky alebo gravírovacie stroje.

Zo zahraničia prišli vystavovať poprední dodávatelia týchto technológií. Veľmi radi sme privítali vystavovateľov z Talianska, ktorá je európskou veľmocou v poskytovaní produktov a všetkých služieb súvisiacich s pohrebníctvom, zároveň odborníkov z Nemecka a Českej republiky.

Zo Slovenska prišli vystavovatelia prezentovať svoj um a šikovné ruky. Máte tu možnosť vidieť produkty, ktoré sú skutočne dielom našich kamenárov a nie sú

lacnou dovozovou napodobeninou kameňa, tak ako to neraz možno postrehnúť v praxi na našom trhu.

Práve spojením šikovnosti rúk vystavovateľov a nových predvádzaných technológií, dáva táto prezentačná výstava možnosti, ktoré v konečnom dôsledku povedú ku skvalitňovaniu služieb, ku vyzdvihnutiu a oceneniu kvality a k poskytnutiu skutočne hodnotných výrobkov verejnosti, či sa už jedná o cintorínsku architektúru, alebo o bytové, záhradné, exteriérové alebo interiérové produkty.

Náš projekt pamätá i na slovenský trh. Keďže investície pre nové technológie by mohli byť pre niektorých našich podnikateľov finančne náročné, v rámci výstavy sa záujemci môžu dozvedieť i o možnostiach prefinancovania ich vlastných projektov a plánov.

Výstava, ktorú pred rokmi inicioval Cech kamenárov za podpory tradičných kamenárskych majstrov sa stala pravidelnou a navštevovanou. Tak ako posledných osem rokov, i tento deviaty to len potvrdzuje. Veľmi rada všetkých privítam na budúcom, jubilejnom desiatom ročníku, ktorý sa bude konať 16.-18.2.2012 tu v Trenčíne.

Zuzana Jarošová

Ako zabrániť krádežiam na cintorínoch?

Ukradnuté kvety, vence, svietniky a rôzne drobné cennosti. S takýmito nepríjemnými zážitkami sa snáď na cintorínoch stretol každý pozostalý. Zloději sa zameriavajú najmä na medené, hliníkové a mosadzné prvky. Nie je výnimkou vandalizmus krížov, stojanov a váz. O krádežiach na miestach odpočinku sme sa rozprávali s Ing. Mgr. Marianom Grachom, ktorý v Bratislave spravuje osem cintorínov. Konkrétne manažérsky dohliada na Martinský cintorín, cintorín Prievoz, cintorín Podunajské Biskupice, cintorín Komárov, cintorín Vrakuňa, časť cintorína Rača, cintorín Vajnory a cintorín Ružinov, ktorý je najväčším miestom posledného odpočinku zosnulých v hlavnom meste.

Správca bratislavských cintorínov Ing. Mgr. Marián Grach.

● **Registrujete ako správca viacerých bratislavských cintorínov drobné krádeže, ktoré hlásia pozostalí? Aké najčastejšie krádeže ľudia najčastejšie oznamujú?**

Je to od prípadu k prípadu, niektorí prídu, niektorí nie. Pokiaľ sa na nás obrátia, tak tento prípad si pochopiteľne zaevidujeme pre vlastnú štatistiku v tom zmysle, aby sme mali prehľad, kde najčastejšie dochádza ku krádežiam. Napríklad na Ružinovskom cintoríne máme doteraz štatisticky najviac zaevidovaných krádeží v sektoroch 15, 18, 10 a 25. Samozrejme, podobné prvky vandalizmu sa týkajú všetkých bratislavských cintorínov. Napríklad cintorín Slávičie údolie má podobné problémy ako na východnej strane mesta.

● **Registrujete stúpajúci trend krádeží, alebo sú štatistiky na rovnakej úrovni za ostatné roky?**

Pri krádežiach je za posledné roky badateľný vzostupný trend. I keď, v tomto roku sledujem do istej miery určitý pokles, ktorý môže byť spôsobený aj tým, že niektorí páchatelia boli zadržaní priamo pri čine a odovzdaní polícii. V plnom rozsahu spolupracujeme so štátnou aj mestskou políciou. V minulosti boli na Ružinovskom cintoríne konkrétne v 15 sektore zadržané dve osoby ako aj páchatel v šiestom sektore, ktorého fotografiou disponujeme doteraz. Páchatel bol odovzdaný policajnému zboru, neviem však ako vyšetrovanie krádeže dopadlo na prokuratúre.

● **Má vôbec občan hlásiť krádeže na cintorínoch správcovi, alebo nie?**

V podstate áno, pretože nám jeho hlásenia pomôžu pri upresňovaní informácií o lokalitách, ktoré sú najviac postihnuté páchatelmi trestnej činnosti, čo sa následne môže premietnuť do lepšej informovanosti a zároveň zvýšenej účinnosti pôsobenia bezpečnostných zložiek – ako štátnej, tak aj mestskej polície.

● **Čo všetko robí správca cintorína a čo všetko môže spraviť preto, aby minimalizoval krádeže na mieste odpočinku zosnulých?**

Najviac krádeží je registrovaných na Ružinovskom cintoríne.

Treba vychádzať z formálnoprávneho postavenia samotných cintorínov. Ide o verejné priestranstvá, čo predstavuje samostatný problém. Problémom je aj oplotenie. Napríklad oplatenie Ružinovského cintorína je zvlášť architektonicky disponované tak, že je veľmi jednoducho prekonateľné. Veľmi dôležitý faktor je tiež, že Ružinovský cintorín je situovaný v Bratislavskom okrese II, kde je zaznamenaná jedna z najvyšších úrovní kriminality v rámci Slovenska. Navyše neďaleko cintorína sa nachádza známy objekt „Pentagon“, kde sa združujú skupiny bezdomovcov, narkomanov a iných kriminálnych osôb, ktoré si cestu do mesta, respektíve do Prievozu, nezriedka skracujú cez cintorín, alebo povedľa Malého Dunaja. Pre tieto osoby nie je problém, keď niečo viditeľne cenné zazrú v cintoríne, čo ich vyprovokuje, preskočiť plot a odcudziť to. Zloději sa zameriavajú najmä na mosadzné, medené a bronzové ozdobné komponenty hrobov, ktoré ľahko odrazia a zoberú si so sebou.

● **Uvažovali ste, alebo si viete predstaviť kamerový systém ako zvýšenie dohľadu na cintorínoch?**

Žiaľ, kamerový systém nie je všeliek. Dôkazom toho sú aj nedávne prípady krádeží, ktoré sa len nedávno udiali na podujatí Ministerstva zahraničných vecí SR alebo v luxusnom hoteli Tatra, kde sú, aspoň predpokladám, perfektné kamerové systémy. Keď je páchatel bežne oblečený a má kuklu alebo kapucňu, častokrát ho kamera neodhalí, jedine ak spôsob chôdze, alebo iné, pre konkrétneho páchatela typické markanty. Záznam je však často nespoľahlivý a nie je dostatočným právnym dôkazom. Treba si tiež uvedomiť, že aj keby sme mali moderné kamerové systémy, cintorín je verejné priestranstvo. Ďalej sa pýtam, kto bude obsluhovať kamerový systém? Len Ružinovský cintorín má 16 hektárový pozemok.

● **Nemohla by kamerové systémy obsluhovať mestská polícia?**

Teoreticky áno, avšak aj ona má obmedzené technické, personálne, ako aj finančné kapacity. Všetko je vecou peňazí. Aj keby sme nasadili kamerové systémy a strážne služby, odrazil sa to v poplatkoch a v nájomnom, čo je v súčasnej dobe pre väčšinu obyvateľstva ekonomicky neúnosné a politicky nepriečhodné.

● **Myslíte si, že by sa krádeže na cintorínoch dali eliminovať sprísnením zákonov?**

Môžeme považovať za istý druh víťazstva to, že v Trestnom zákone je v súčasnosti zakomponovaný paragraf 365 o hanobení miesta posledného odpočinku, čo je veľká výhoda. Policaj-

né zložky s veľkou obľubou definujú likvidáciu a odcudzenie na cintorínoch ako bežnú krádež príslušenstva hrobových miest, čo sa však dá považovať aj za hanobenie miesta posledného odpočinku. Problémom je však dokazovanie úmyslu hanobíť a vôbec naplnenia tejto skutkovej podstaty trestného činu tak, aby to prokurátor a sudca uznal. To však treba ponechať na právnych expertoch.

● **Prečo nevyužívate na strážení cintorínov napríklad psov?**

Bežná ostraha pomocou psa je veľmi komplikovaná vzhľadom na to, že z minulosti máme niekoľko nepríjemných skúseností so psom. Psy vyžadujú systematický výcvik, čo je v našich personálnych a finančných podmienkach len ťažko predstaviteľné. Po ďalšie, ako som už spomínal, cintorín je verejné priestranstvo. Mladí ľudia si často skracujú cestu cez cintoríny. Nestačí viditeľný zákaz na informačnej tabuli. Najmä podnapití ľudia nerozvážne preskakujú oplatenie, a viete si predstaviť, aký vznikne problém pre správcu, ak by takúto osobu napadol pes...

● **Nedalo by sa riešiť legislatívne to, že cintorín by bol verejným priestranstvom len v čase návštevnych hodín?**

Možno, že by sa to dalo perspektívne legislatívne riešiť, ale je to len v rovine špekulatívnej úvahy, ako aj vecou politickej vôle. Možno by stálo zato, osloviť pána Ladislava Stríža ako predsedu Asociácie pohrebných a kremačných služieb, aby začal v tomto smere lobovať u politikov.

● **Aká spolupráca s mestskou a štátnou políciou by vám ešte pomohla pri strážení objektov?**

Pomohli by nám azda častejšie demonštračné výjazdy policajných hliadok do cintorínov behom dňa a aj cez noc. V tomto smere sme prijali opatrenie a na miestne príslušnom oddelení Policajného zboru vo Vrakuňi majú kľúče od brány Ružinovského cintorína. Takže polícia môže na cintoríne kedykoľvek vykonať hliadkovú činnosť, teda aj v nočných hodinách, keď je pre verejnosť uzavretý.

● **Krádežiam kvetov a darčiekov z hrobov sa asi zabrániť nedá, ale aké odporúčania máte pre pozostalých pred vreckovými zloďmi?**

Žiaľ, skutočne musím apelovať na istú zvýšenú úroveň občianskej ostražitosťi a osobnej zodpovednosti občanov za ochranu svojho majetku. Dnes už žijeme v inej dobe, ako pred rokom 1989. Každý by sa mal v prvom rade postarať sám o seba a ne-

provokovať zlodějov. Napríklad tým, že si staršie dámy zoberú na cintorín kabelky, alebo tašky, z ktorých doslova vytŕčajú peňaženky a podobne, pretože to týchto narkomanov a iné kriminálne živly láka. Ku vreckovej krádeži dôjde v priebehu niekoľkých sekúnd a žiaľbohu potom je už márne plakať u správcu cintorína. Ja apelujem na jedno. Ak ste v meste, a niekto vás okradne, alebo vám ukradne auto, čo urobíte? V prvom rade nehľadajte správu ciest, ani Miestny úrad, ale políciu. Základom je byť ostražitý, sledovať okolie na cintoríne a svoje osobné veci, a nespoliehať sa, že máte za chrbtom ochranu, alebo kamerový systém. Dôraz treba predovšetkým klásť na prevenciu. A pri zdobení hrobov odporúčam najmä triezvy úsudok a menej naivitu.

Autor rozhovoru Marcel Lincenyi (mli)

Odporúčanie Mestskej polície Bratislava PhDr. Peter Pleva, hovorca Mestskej polície Bratislava

Pokiaľ je na cintorínoch spáchaný trestný čin alebo prečin - rôzne krádeže, lúpežné prepadnutia a podobne, objasňovanie týchto vecí patrí pod pôsobnosť policajného zboru. Preto k štatistike možného nárastu, prípadne poklesu sa vyjadriť nevieme. V každom prípade však tieto veci je potrebné hlásiť na príslušné pracoviská policajného zboru, podobne ako krádeže vecí z hrobov, prípadne poškodzovanie náhrobných kameňov. A aké odporúčania dať návštevníkom pietnych miest? Ak sa to len trochu dá, nechodievajme na cintoríny osamotene, nenosme pri sebe cenné veci, kabelky majme vždy na očiach a nikdy ich nenechávajme bez povšimnutia na hroboch svojich príbuzných. Ak si vás na týchto miestach vyhládne zloděj, bráňte sa jeho útoku a začnite kričať. To ho obyčajne od jeho nekalých úmyslov odradí, prípadne si týmto spôsobom privoláte pomoc.

Ružinovský cintorín je otvorený tridsať rokov

Cintorín Ružinov, ktorý je v súčasnosti najväčším miestom odpočinku zosnulých v hlavnom meste, je v prevádzke jubilejných tridsať rokov. Podľa dostupných cintorínskych historických dokumentov ako prvého zosnulého na cintoríne pochovali pána Vladimíra L. 11. novembra 1980.

Ružinovský cintorín založila Bratislavská pohrebná služba ZARES v roku 1972, brány pre verejnosť však otvoril až v roku 1980. Pri slávnostnom otvorení ho napriek vládnucej garnitúre dokonca vysvätil katolícky kňaz. Cintorín sa začal nazývať „ružinovský“ napriek tomu, že sa nachádza v mestskej časti Vrakuňa. Bola s ním tiež spájaná fáma, že sa na ňom bude pochovávať postojáčky, čo sa nikdy nezrealizovalo. Ružinovský cintorín nebol vždy tak vyhľadávaný ako v súčasnosti, ľudia spočiatku preferovali Martinský cintorín a cintorín v Slávičom údolí. Podľa správcu Ing. Mgr. Mariana Gracha je však dnes prevládajúci trend záujmu o hrobové a urnové miesta práve na Ružinovskom cintoríne. Nie zriedka sa dokonca stáva, že pozostalí požadujú presunúť hrobové miesto z urnového hája pri bratislavskom Krematóriu na Ružinovský cintorín. „Treba brať do úvahy polohu Ružinovského cintorína, ktorý je na rovine, čo starším ľuďom vyhovuje, a preto sa snažia o preloženie

urnových miest z ťažko schodného terénu v urnovom háji pri krematóriu do Ružinova,“ vysvetľuje Ing. Mgr. Marian Grach s tým, že cintorín Ružinov je spádový pre väčšinu zosnulých z Bratislavy a okolia. Problémom je však jeho kapacita, ktorá sa môže vyčerpať pri klasickom pochovávaní do zeme už v priebehu štyroch až šiestich rokov. V súčasnosti sú na cintoríne Ružinov voľné prakticky už iba dva sektory s kapacitou približne 600 hrobových miest, 1200 v prípade prehĺbených hrobov. Priestor pre zväčšenie kapacity je v prípade urnových hájov, či už formou radových urnových stien, alebo urnových kubusov, v ktoré môžu pozostávať z 24 urnových schránok. „Neustále sa znižujúca kapacita hrobových miest nás opäť núti apelovať na mestských poslancov, aby zaujali zodpovedný postoj a riešili situáciu tak, aby bolo možné získať pozemok pre založenie nového mestského cintorína,“ dodáva Ing. Mgr. Marian Grach z mestskej organizácie.

(mli)

Prvých pozostalých na Ružinovskom cintoríne začali pochovávať v prvom kruhu pred tridsiatimi rokmi.

Viete že....

Akú rakvu potrebuje pohrebná služba na prepravu zosnulého zo zahraničia?

- a) Rakva musí byť nepriepustná. Vnútro musí obsahovať absorpčný materiál. Ak to kompetentný úrad štátu odchodu považuje za nevyhnutné, musí byť rakva vybavená čistiacim zariadením na vyrovnanie vnútorného a vonkajšieho tlaku. Môže pozostávať:
  - buď z vonkajšej drevenej rakvy so stenami najmenej 20 mm hrubými a z dôkladne spájkovanej vnútornej rakvy zo zinku alebo z iného materiálu, ktorý je samo rozpadajúci sa
  - alebo z jednej drevenej rakvy, ktorej steny sú najmenej 30 mm hrubé, obloženej zinkovým plechom alebo iným materiálom, ktorý je samo rozpadajúci sa
- b) Ak príčinou smrti bola nákazlivá choroba, telo sa zabalí do ochranného plášta impregnovaného antiseptickým roztokom
- c) Ak sa má rakva prevážať letecky, musí sa vybaviť čistiacim zariadením, alebo, musí odosielateľ zaručiť takú odolnosť, ktorú kompetentný úrad štátu odchodu uzná za zodpovedajúcu. Ak sa má rakva prepravovať ako obyčajná zásielka, zabalí sa tak, aby neprípomínala rakvu, a označí sa tak, aby sa s ňou zaobchádzalo opatrne

Viete, že pri výbere kremácie namiesto klasického uloženia do zeme môžete ušetriť viac ako sto €? Priemerná cena za pohreb kremáciou vás vyjde okolo 800€ kým klasický spôsob uloženia ostatkov 900€ a viac. Ceny môžu byť v niektorých lokalitách Slovenska odlišné, no rozdiel ostáva rovnaký.

Viete, že vo Viedni nájdete druhý najväčší cintorín v Európe? Založili ho v roku 1874 a od tej doby na ňom pochovali vyše troch miliónov tristo tisíc zosnulých. Aby ste nezablúdili, môžete si pri vstupe zakúpiť plán centrálného cintorína s vyznačením sektorov, brán i miest posledného odpočinku slávnych osobností. V súčasnosti je tu na rozlohe 2,4 kilometra štvorcového vyše 250 tisíc hrobov. Prvenstvo patrí cintorínu v Hamburgu s vyše štyrmi kilometrami štvorcovými.

Zákon č.131/2010 o pohrebníctve Preprava ľudských pozostatkov a ľudských ostatkov § 6

- (1) Ľudské pozostatky alebo ľudské ostatky sa môžu prepravovať po pozemných komunikáciách len vo vozidle na tento účel vyrobenom alebo vo vozidle na tento účel upravenom podľa odseku 2.
- (2) Vozidlo, ktoré je upravené na prepravu ľudských pozostatkov alebo ľudských ostatkov po pozemných komunikáciách, musí byť vybavené chladiacim zariadením, ktoré musí byť schopné dlhodobo udržať ložný priestor pri teplote do 8 °C. Ložný priestor musí mať osvetlenie a musí byť vybavený úchytkami potrebnými na upevnenie rakvy alebo transportného vaku; priestor určený pre posádku musí byť oddelený od ložného priestoru utesnenou prepážkou.
- (3) Vozidlo určené na prepravu ľudských pozostatkov alebo ľudských ostatkov (ďalej len „vozidlo“) musí mať steny a dno ložného priestoru ľahko umývateľné a dezinfikovateľné.
- (4) Ložný priestor vozidla sa musí dezinfikovať po každej preprave mŕtveho, ktorý bol v čase úmrtia nakazený nebezpečnou chorobou.
- (5) Vozidlo musí byť vybavené jednorazovými uterákmi a jednorazovými ochrannými rukavicami a dezinfekčným prípravkom.
- (6) Účel využívania vozidla a jeho vybavenie chladiacim zariadením musí byť vyznačený v osvedčení o evidencii a v technickom osvedčení vozidla.
- (7) Na vozidlo, ktoré je určené na miestnu prepravu ľudských pozostatkov alebo ľudských ostatkov, sa nevzťahujú ustanovenia odsekov 1 až 6.

Známym i neznámym obetiam Vysokých Tatier

Kristýna Krásniková

Tak hovorí nápis na skale v limbovom háji. Ide o pietne spomienkové miesto, nachádzajúce sa vo Vysokých Tatrách. Symbolický cintorín. Čo si pod týmto pojmom predstaví? Nejde o klasický cintorín, kde sa pochovávajú zosnulí. Vo vysokohorskom teréne by to ani nešlo. Obete našich veľhôr tu predstavujú len spomienkové tabuľky s ich menami, dátumom a príčinou smrti.

Už od polovice 18. storočia sa datujú záznamy o úmrtiach vo Vysokých Tatrách. Nebezpečenstvo, ktoré hrozí v každých veľhorách, je značné. Precenenie svojich schopností, či podcenenie poveternostných podmienok, nezodpovedný prístup k turistike, či prasto zlá zhoda okolností, vedú často až k smrti. Tragicky zahynulých obetí je každoročne niekoľko. Najčastejšími obeťami Tatier sú horolezci a turisti. Určité percento patrí taktiež horským vodcom z povolania, záchranárom, či výkonnostným lyžiarom. Asi 85% tvoria muži. Najviac ich zahynulo na Gerlachovskom štíte.

Pred viac ako sedemdesiatimi rokmi sa pražský akademický maliar Otakar Štáfl rozhodol upozorniť na tragický fakt veľkého počtu obetí, ktoré zahynuli v našich horách, zriadením symbolického cintorína. Spočiatku mal byť umiestnený v blízkosti Štrbského plesa, potom na úbočí Patrie v Mengusovskej doline. Tu však bola ochranná zóna kamzíkov, preto Štátna lesná správa súhlas neudelila. A tak v roku 1923 vznikla Tatranská komisia Klubu československých turistov, ktorá sa zaslúžila o realizáciu tejto myšlienky, o symbolické miesto spomienky na obeť slovenských veľhôr.

V podstate náhodou sa iniciátori dostali k miestu v limbovom háji pod západnou stenou Ostrvy. Po dlhom byrokratickom martýriu, ktoré trvalo niekoľko rokov sa myšlienka konečne začala realizovať. Hlavnými iniciátormi boli Ferko Lipták, spomínaný Otakar Štáfl a Alojz Lutonský. V roku 1934 dali do výroby devianskym rezbárom drevené kríže. Tie boli vyhotovené s pôvodným zámerom pripomínať každú obeť, každý mŕtvy mal mať svoj kríž. Toto pamätné miesto sa však veľmi rýchlo zapľnilo, preto dnes už kríže nepríbúdajú. V súčasnosti je ich na symbolickom cintoríne 77 z toho 47 pôvodných a 30 nových. Dva veľké kríže zdobia vstup do cintorína.

V roku 1936 Ing. Robert Vosyka vypracoval návrh a projekt kaplnky. Oltár z limbového dreva do nej daroval Karol Danko, bývalý nájomca štátnych hotelov na Štrbskom plesu. Štáfl obraz *Znášanie zraneného horolezca*, ktorý pôvodne tiež zdobil kaplnku, bol pred 2. sv. vojnou uschovaný. Nikdy sa však už nenašiel, preto družstvo v Javorine vyhotovilo jeho vernú kópiu, ktorá sa v kaplnke nachádza dodnes. V neposlednom rade je to zvon, do ktorého nechala slová „Mŕtvym na pamiatku - živým pre výstrahu“ odliat Eugénia Vyskočilová. Ten sa rozoznel 11. augusta 1940, kedy bolo toto pamätné miesto oficiálne slávnostne otvorené. Cintorín bol riadne vysvätený za účasti spišského biskupa a prítomnosti prezidenta Slovenskej republiky. Pôvodnou myšlienkou bolo sústrediť depimujúco pôsobiace spomienkové tabuľky obetí, ktoré sa nachádzali v rôznych častiach Tatier, na jedno prístupné a dôstojné miesto. Tie boli dotvedy umiestnené priamo na miestach, kde sa nehoda stala. Na štítoch, v dolinách, na hrebeňoch, na turistických chodníkoch. Na turistov pôsobili skôr odpudzujúco, než nejaká vý-

stra ha či pamiatka. Zakladatelia cintorína ich preto všetky poznášali a umiestnili na jedno pietne miesto. Nechýbajú na nich ani mená našich horolezcov, ktorí prišli o život počas horolezeckých výprav po celom svete.

V časoch normalizácie boli snahy odstraňovať z tohoto miesta najmä drevené kríže, ba dokonca zlikvidovať cintorín ako celok. Našťastie sa ho podarilo uchrániť vďaka tým, ktorým na tom naozaj záležalo. Symbolický cintorín je v dnešnej dobe v správe Štátnych lesov TANAPu. Je kultúrnou pamiatkou v štátnom zozname. O tomto mieste vyšla pomerne nedávno i knižná publikácia, ktorá hovorí o jeho histórii i súčasnej podobe. Autormi sú Mikuláš Argalács a Dominik Michalík. Kniha vyšla v roku 2007.

Dnes je symbolický cintorín pamätným miestom, turistami hojne navštevovaným. Nachádza sa vo výške 1525m v blízkosti Poľnárského plesa pod západnými stranami Ostrvy. V súčasnosti je tu umiestnených 313 pamätných tabulí so 450 menami. Najstaršia je z roku 1911 a je spomienkou na Jenö Wachtera, ktorý tragicky zahynul pri zlaňovaní Žabieho koňa. Bol jednou z prvých obetí Tatier z čias začiatkov športového horolezectva. Rovnako ako na klasickom cintoríne, i tu si môžu smútočníci pozostali, či turistickí návštevníci uctiť pamiatku zosnulých kvetinou, či sviečkou. Je však potrebné vziať do úvahy, že z otvoreného ohňa môže v lese vzniknúť požiar. Preto je dôležité dbať na poriadok a byť opatrný.

Kurátorom Symbolického cintorína v duchu zásad cintorínskeho poriadku sú Štátne lesy TANAPu. Prostredníctvom ochranného obvodu Štrbské pleso a Strediska terénnych služieb Štátnych lesov TANAPu tu vykonávajú údržbu ciest, chodníkov, schodísk, zábradlí, oplotení, prístupových mostíkov, kaplnky, krížov, obnovu turistického značenia a orientácie, schvalovanie i samotnú montáž nových a údržbu už inštalovaných pietnych tabuliek, ako aj neustále čistenie jeho priestoru po návštevníkoch.

Z estetických i priestorových dôvodov platia pre ďalšie rozširovanie prísne kritériá. Počet tabuliek zatiaľ nie je obmedzený a každý si takú upomienku môže dať vyhotoviť sám. Musí však spĺňať parametre uverejnené na www.lesytanap.sk/sluzby/symbolicky-cintorin Potom sa stačí obrátiť na kurátora Symbolického cintorína.

Obdobné miesta spomienky sa u nás nachádzajú na Zverovke v Západných Tatrách, či vo Vrátnej v Malej Fatre, v Kláštorsku v Slovenskom raji, vo Veľkej Fatre neďaleko horskej chaty Kráľova studňa, v Nízkych Tatrách v Demänovskej doline.

Za spoluprácu na tomto článku patrí poďakovanie Lenke Burdovej; Štátne lesy TANAP

Strelba na cintoríne

Nejde o žiadny kriminálny prípad, ani o nič nezvyčajné. N Z času na čas, sa strelba vo forme sálv ozýva aj z našich cintorínov. Pozrime sa na zvyklosti a pravidlá, ktoré sa v týchto prípadoch zvyknú dodržiavať.

Otázky súvisiace s poslednou rozlúčkou so zosnulým, členom poľovníckej organizácie, sme položili výkonnému riaditeľovi Slovenského poľovníckeho zväzu, Dr. Imrichovi Šubovi.

Počas klasického smútočného obradu sa na pohrebe poľovníka môžu uplatniť určité prvky vyplývajúce z poľovníckej tradície. O ich realizáciu sa zaslúži väčšinou Poľovnícky zväz, v ktorom bol zosnulý poľovník registrovaný. Samozrejme, niečo také sa môže konať iba po dohode s pozostalými. Nie je preto na škodu, aby sa s touto tradíciou oboznámili majitelia Pohrebných služieb i široká verejnosť.

Ak sa má uskutočniť smútočná salva, je potrebné aby Poľovnícky zväz požiadal o povolenie obvodného oddelenia policajného zboru. Policajný zbor (jeho zástupca), však nemusí byť pri samotnom obrade prítomný ako kontrolný orgán.

Poľovníci k poslednej rozlúčke prichádzajú v slávnostných uniformách. Na ľavej strane klopy saka majú pripnutý smútočný záloмок. Záloмки sú vetvičky z jedlí alebo smrekov, previazané čiernou stuhou. Čestnú stráž pri rakve tvoria dvaja poľovníci pri hlave nebožtíka, alebo štyria, pri každom rohu rakvy. Je možné, aby sa poľovníci pri čestnej strážii počas rozlúčky aj striedali.

Pred rakvou by mali byť umiestnené nebožtíkove prípadné poľovnícke vyznamenania, jeho poľovnícky klobúk so zálomkom s čiernou stuhou. V rámci smútočných prejavov zaznie slovo v mene všetkých poľovníkov. Na záver tejto reči sa jeden väčší záloмок previazaný čiernou stuhou symbolicky odovzdá zosnulému. Pri poslednej ceste, poľovníci buď nesú rakvu, alebo ju doprevádzajú po štyroch stranách so zalomenými zbraňami.

Pri spúšťaní rakvy na miesto posledného odpočinku zaznejú salvy. Je to súčasná strelba najmenej troch poľovníkov. Strieľa sa nábojmi, ktoré sa síce nevolajú slepé, ale sú bez olovej náplne, ich náhradu tvorí zväčša plstená vložka. Sú určené presne na takéto účely. Pri okrajoch obcí, kde sa cintoríny nachádzajú, nie sú nebezpečné. Ich dolet je maximálne 200m. Pri salve sa strieľa do vzduchu a nepoužívajú sa guľové zbrane. Poľovníci vbrani k slávnostnej salve, nesmie byť pod vplyvom alkoholu.

Na to si každý dáva zvlášť pozor. Aj poľovníci sami medzi sebou. Po spustení rakvy, všetci odopnú svoje smútočné záloмки zo svojho saka a symbolicky vložia na miesto posledného odpočinku. Je pekným zvykom, že po poslednej rozlúčke sa poľovníci samostatne stretnú na kare, v rámci utenia si pamiatky zosnulého. Dôležité je, aby v nasledujúcich dňoch pomohli pozostalým zabezpečiť potrebné formality a praktické úkony, ohľadom zabezpečenia zbraní a streliva, ktoré po zosnulom zostalo. Za ochotu podeliť sa o zaujímavosti z poľovníckych zvyklostí, ďakujeme Dr. Imrichovi Šubovi, výkonnému riaditeľovi Slovenského poľovníckeho zväzu. (kk)

Čo by mal vedieť občan

• Má byť v cenníku služieb uvedený aj nájom hrobového miesta?

Podľa § 21 ods. 1 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve právo užívať hrobové miesto vzniká uzavretím nájomnej zmluvy. Tieto vzťahy sa spravujú podľa občianskeho zákonníka. Služba je nehmotný ekonomický statok. Spotrebúva sa v momente, keď je vyrobená. Z tohto dôvodu nie je možné považovať nájom hrobového miesta za službu.

Zákon č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve nerieši, či má byť v cenníku služieb uvedený aj nájom hrobového miesta. Vzhľadom k transparentnosti určovania cien hrobových miest zákonodarcu ponechal rozhodnutie na obci, či bude uvádzať do cenníka služieb nájom hrobových miest alebo to bude riešiť samostatným VZN.

Schvaľovanie prevádzkových poriadkov viacerých pohrebísk v rámci jedného VZN, ak ich prevádzkuje ten istý prevádzkovateľ ponecháva zákonodarcu tiež v kompetencii obcí.

• Aké povinnosti má prevádzkovateľ pohrebiska pri výpovedi nájomnej zmluvy?

Zákon ukladá v § 22 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve prevádzkovateľovi pohrebiska pri výpovedi nájomnej zmluvy povinnosti, a to

- vopred upozorniť nájomcu, že uplynie lehota, na ktorú je nájomné zaplatené, najneskôr však tri mesiace pred uplynutím tejto doby,
- vopred písomne upozorniť nájomcu na vypovedanie nájomnej zmluvy najmenej šesť mesiacov pred dňom, kedy sa má hrobové miesto zrušiť.

Zákon však taxatívne ustanovuje, kedy môže prevádzkovateľ pohrebiska vypovedať nájomnú zmluvu. Ide o prípady

- kedy závažné okolnosti na pohrebisku znemožňujú trvanie nájmu hrobového miesta,
- keď sa zruší celé pohrebisko, alebo
- nájomca ani po upozornení nezaplatil nájomné za užívanie hrobového miesta.

Závažnou okolnosťou môže byť napríklad narušenie hrobového miesta pri prírodnej katastrofe.

V prípade vypovedania nájomnej zmluvy z dôvodov:

- kedy závažné okolnosti na pohrebisku znemožňujú trvanie nájmu hrobového miesta,
- keď sa zruší celé pohrebisko

je prevádzkovateľ pohrebiska povinný so súhlasom nájomcu zabezpečiť iné hrobové miesto a na vlastné náklady preložiť ľudské pozostatky a príslušenstvo hrobu na nové miesto. V tomto prípade je povinný výpoveď doručiť nájomcovi najmenej tri mesiace pred dňom keď sa má hrobové miesto zrušiť.

Ak ide o vypovedanie nájomnej zmluvy z dôvodu, že nájomca ani po upozornení nezaplatil nájomné za užívanie hrobového miesta je prevádzkovateľ pohrebiska povinný výpoveď doručiť nájomcovi najneskôr do dvoch mesiacov po uplynutí lehoty, na ktorú bolo nájomné zaplatené.

Výpovedná lehota je upravená odlišne pre nájomcu, ktorý je známy a ktorý nie je známy.

- ak nájomca je známy, výpovedná lehota uplynie do jedného roka odo dňa doručenia výpovede, zároveň prevádzkovateľ pohrebiska vyzve nájomcu, aby najneskôr do tejto lehoty odstránil z hrobového miesta príslušenstvo hrobu; ak ho v tejto lehote neodstráni, po uplynutí výpovednej lehoty ho prevádzkovateľ pohrebiska, ktorý prevádzkuje pohrebisko ako živnosť odovzdá obci; po uplynutí výpovednej lehoty sa príslušenstvo hrobu považuje za opustenú vec.
- ak nie je známy, uverejní výpoveď nájomnej zmluvy na mieste obvyklom na pohrebisku. Výpovedná lehota uplynie tri roky odo dňa, odkedy nebolo nájomné zaplatené. Prevádzkovateľ pohrebiska ponechá po túto lehotu príslušenstvo hrobu na hrobovom mieste s označením, že ide o trojročné uloženie, počas ktorého sa môže nájomca prihlásiť; po uplynutí výpovednej lehoty sa príslušenstvo hrobu považuje za opustenú vec.

Podľa zákona o pohrebníctve majú aj nájomci hrobových miest povinnosti, o aké povinnosti konkrétne ide?

V § 24 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve jednoznačne upravuje povinnosti nájomcu hrobového miesta, najmä povinnosť dodržiavať ustanovenia prevádzkového poriadku pohrebiska, ako aj dodržiavanie čistoty, poriadku a dôstojnosti na pohrebisku. Nájomca je povinný sa správať na pohrebisku tak, aby udržal poriadok na pohrebisku, aby neodhadzoval odpadky, a inak neznečisťoval pohrebisko odpadmi, napr. suché kvety, vence, časti z kahancov, ktoré odstráni z hrobového miesta, ktoré má prenajaté.

Ďalšou povinnosťou nájomcu hrobového miesta je zabezpečiť jeho udržiavanie, a to tak, aby nepohoršovalo a nenarušalo pietne miesto pohrebiska.

Zásady pre obce

• Aké kompetencie má obec na úseku pohrebníctva?

Ustanovenie § 30 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve rešpektuje originálnu pôsobnosť obce v zmysle zákona SNR č. 369/1990 o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Na cintorínoch platia jasné pravidlá pre obe strany

Obec na úseku pohrebníctva

- schvaľuje prevádzkový poriadok pohrebiska,
- nariaduje zrušenie pohrebiska,
- zabezpečuje v súlade s osobitným predpisom (zákon SNR č. 369/1990 o obecnom zriadení v znení neskorších) plnenie činností na úseku pohrebníctva.

• Ako má postupovať obec, ak chce zriadiť nové pohrebisko?

Zriadenie pohrebiska upravuje § 15 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve. Nové pohrebisko v obci nie je možné zriadiť v inundačnom území prilahlom k vodnému toku, alebo v území ohrozenom povodňami.

Pri zriaďovaní pohrebiska postupuje obec v súlade s ustanoveniami zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Žiadosť o zriadenie nového pohrebiska musí obsahovať výsledky hydrogeologického prieskumu, z ktorých je zrejmé, že pozemok je vhodný na spôsob pochovávaní, ak sa bude pochovávať do hrobov a hrobiek.

Nové pohrebisko musí mať ochranné pásmo pohrebiska, ktoré je 50 m a v tomto pásme sa nesmú povoľovať a ani umiestňovať budovy, ktoré nesúvisia s prevádzkou pohrebiska, okrem domu smútku, kostola a budov, ktoré poskytujú služby súvisiace s pohrebníctvom, napr. kamenárstvo, kvetinárstvo. Takéto využitie ochranného pásma je logické, účelové a nepribližuje obytnú zónu k hrobovým miestam, ktoré musia zostať s dostatočným odstupom.

Vlastník pozemku v ochrannom pásme pohrebiska má nárok na primeranú náhradu za obmedzenie užívania pozemku od zriaďovateľa pohrebiska takým spôsobom ako v ochrannom pásme krematória.

• Môžem, ako prevádzkovateľ pohrebiska vykonávať výkop hrobu na inom pohrebisku, ako na tom, ktoré prevádzkujem?

V § 8 ods. 2 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve sú taxatívne stanovené činnosti, ktoré spadajú do prevádzkovania pohrebnej služby. Rovnakým spôsobom je v § 17 ods. 3 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve stanovená činnosť prevádzkovateľa pohrebiska.

Podľa § 17 ods. 1 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve, obec môže prevádzkovať pohrebisko sama alebo prostredníctvom právnickej osoby na tento účel zriadenej alebo ponechať jeho prevádzkovanie inému prevádzkovateľovi pohrebiska.

Z vyššie uvedeného jednoznačne vyplýva, že prevádzkovateľ pohrebiska môže robiť výkop hrobu a zasypanie hrobu, len na tom pohrebisku, ktoré mu prenechala na prevádzkovanie obec. Nie je oprávnený robiť výkop hrobových miest na inom pohrebisku, kde je iný prevádzkovateľ pohrebiska. Iný prevádzkovateľ pohrebiska je povinný podľa § 17 ods. 6 zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve umožniť prevádzkovateľovi pohrebnej služby vstup na pohrebisko na vykonanie pohrebnej služby podľa rozsahu dohodnutého s obstarávateľom pohrebu. (ide len o činnosti uvedené v § 8 ods. 2 zákona č. 131/2010 Z. z.)

Architekt Štefan Šlachta:

Zuzana Voštenáková

„Aj cintoríny majú svoju dušu“

Cintorín je nielen oázou pokoja a spomienky, ale i unikátnym pamätným miestom, z ktorého sa dá čítať história. V minulosti bola cintorínska architektúra na Slovensku spojená s chudobou. Najviac boli používané domáce polopieskovce, tatranské ruly alebo drevené kríže. Dnes je našich hroboch je zväčša príliš veľa individuality, predháňame sa v pompéznosti a gýčovitosti. Vytratila sa určitá pokora pred majestátnosťou smrti... Toto je iba niekoľko postrehov z rozhovoru s Prof. Ing. arch. Štefanom Šlachtom, PhD., ktorý nám odhalil zákulisia cintorínskej architektúry.

● O cintorínskej architektúre sa na Slovensku veľmi nehovorí - mnohé cintoríny vznikajú dosť neordinovane, z pohľadu architektov. Aký je váš pohľad na súčasný stav v porovnaní s minulosťou?

Je to žiaľ, tak. Posledný architektonicky riešený cintorín, o ktorom viem, je v bratislavskom Ružinove od arch. Kamila Čečetku a jeho spolupracovníkov. Riešil nielen urbanistické členenie plôch, ale aj centrálny priestor, obradnú sieň, náhrobné kamene až po plot cintorína. Pevnú kosť usporiadania má aj krematórium Ferdinanda Milučkého, aj keď dnes sa už hroby dosť živelne rozrastajú do okolitých svahov. Slovensko má však viacero príkladov v minulosti, ako napríklad židovský cintorín Fridricha Weinwurma a Ignáca Vécseia v Bratislave, vojenské cintoríny vo Važci či Petržalke. Svetovým unikátom sú cintoríny Dušana Jurkoviča v Poľsku. To je tradícia, na ktorú by sme mali nadväzovať...

● Ktoré cintoríny by si zaslúžili väčšiu pozornosť verejnosti? Zdá sa, že najlepšie sú udržiavané vojenské cintoríny, zanedbanejšie pôsobia židovské cintoríny...

Vojenské cintoríny sú „centrálne riadené“. To znamená, že majú jednotný charakter, spoločnú údržbu, priestorovú disciplínu, architektonický „rád“. Líšia sa veľkosťou a krajinou v akej sú situované, ale sú si veľmi podobné, či už ide o cintoríny vo Francúzsku, Nemecku, alebo u nás. Špecifickú atmosféru majú samozrejme židovské cintoríny. Určujú ju náhrobné kamene, ktoré sú často umeleckým dielom. Jednou z najcennejších kníh, ktoré mám, je kniha fotografií poľskej fotografky Moniky Krajewskej „Czas kamieni“ o židovských cintorínoch v Poľsku.

● Aké cintoríny sú vám architektonicky „najbližšie“ a čo vám utkvelo v pamäti? Skúste to zhodnotiť.

Hodnotiť naše cintoríny je ťažké. Mám rád cintoríny dýchajúce históriou, mnohé majú nádhernú polohu v krajine, iné majú mimoriadne pamätníky, ako hrobka Makovických od Dušana Jurkoviča v Ružomberku, Martinský cintorín, centrálna tumba v Brezovej pod Bradlom, Slávičie údolie s množstvom náhrobných kameňov a pamätníkov od známych architektov a sochárov, ale aj s rastúcim počtom gýčových diel aj v sektore významných osobností.

Prof. Ing. arch. Štefan Šlachta, PhD. (1939) sa svojím celoživotným dielom významne zaslúžil o rozvoj architektúry na Slovensku. Systematicky sa venuje výskumu našej architektúry, predovšetkým jej funkcionalistického obdobia. Zaslúžil sa o poznanie domácej architektúry a architektov v stovkách popularizačných, odborných a vedeckých článkov. Od roku 1995 pôsobí ako pedagóg architektúry na VŠVU v Bratislave, od roku 2002 ako prezident Spolku architektov Slovenska. Je členom viacerých medzinárodných organizácií. Od apríla 2006 pracuje vo funkcii hlavného architekta mesta Bratislavy a koncom roka 2010 avizoval svoj zámer odísť do zaslúženého dôchodku.

Na sklonku roka 2009 mu vyšla jeho najnovšia kniha pod názvom Architektúra – vec verejná, zostavená z rozhovorov, recenzií, úvah a esejí, na tému architektúra. Medzi jeho predchádzajúce knihy patrí publikácia Neznámi známi, v ktorej predstavil najvýznamnejšie osobnosti našej medzivojnovej architektúry, a Návrat odídených, v ktorej predstavil 88 architektov, ktorí v 20. storočí z rôznych dôvodov zo Slovenska dobrovoľne či nedobrovoľne odišli a presadili sa v zahraničí. Na svojom konte má doteraz približne 30 architektonických a urbanistických súťaží. Je autorom viac ako stoviek článkov, recenzií stavieb a profilov domácich i zahraničných architektov. Prednášal na viacerých európskych školách či univerzitách.

Z niektorých starých cintorínov sú dnes parky - iné, ktoré si ešte pamätajú už zmizli, napríklad Blumentálsky cintorín na Račianskom mýte. Pred nedávnom som bol v ateliéri slávneho portugalského architekta Alvara Sizu. Na stole mal rozpracovaný projekt hrobky do Španielska. Pamätám si len veľmi málo prípadov, keď u nás pozostalí zadali takúto úlohu architektovi. Najväčší ohlas v médiách nemajú kvalitné diela, ale hrobky mafiánov s fotografiami v životnej veľkosti. Takže čo už hodnotiť?

● S akými typmi cintorínskej architektúry sa môžeme na Slovensku stretnúť? V čom sme „iní“ napríklad pri porovnaní so zahraničím?

Každá kultúra má svoje špecifiká pri riešení a usporiadaní hroboch členov svojej spoločnosti. Poznám cintoríny napríklad v Havane s miniatúrami slávnych stavieb na hroboch, v Jeruzaleme a Tel Avive, bez stromov a s palmovými listami miesto kvetov, v Tbilisi s nádhernými kovanými mrežami okolo hrobov, cintoríny v severnom Anglicku s keltskými krížmi, ale bez viditeľného miesta hrobu - je to iba lúka, veselý cintorín v rumunskej dedinke Sapinta s maľovanými krížmi. Pre nás sú typické stromové aleje, centrálny kríž, hroby usporiadané v geometrických radoch. Na našich hroboch je zväčša príliš veľa individuality, predháňame sa v poslednom čase v pompéznosti a gýčovitosti. Je to ale zrkadlo súčasnej spoločnosti. Vytratila sa určitá pokora pred majestátnosťou smrti.

● Čo vám v Bratislave z pohľadu hlavného architekta mesta chýba, či prekáža? Je daná lokalita niečím špecifická?

Z môjho pohľadu ma mrzí nevyužívaný „mŕtvy“ Mikulášsky cintorín, ktorý má šancu stať sa akýmsi meditátnym priestorom v centre mesta. Aj keď, dnes žiaľ budova River Parku bráni výhľadu na Dunaj... Prekáža mi korupcia – na cintorínoch sa za peniaze dá kúpiť takmer všetko.

Špecifikom cintorínskej architektúry sú spomínané parky, či už je to na Kozej bráne alebo Ondrejský cintorín, ba aj zabudnutý Mikulášsky cintorín. Vďaka architektúre Ferdinanda Milučkého sa stalo jeho krematórium miestom návštev mnohých cudzincov, nielen architektov. Patrí dnes k tomu, čo sám rád zahraničným kolegom prezentujem. Ale aj v Štokholme Asplundovo lesné krematórium či krematórium v Taline sú rovnako dielami, ktoré domáci radi ukazujú. Samozrejme Bratislava nemá to, čo má napríklad Detva. Každý cintorín má však svoju vlastnú atmosféru, ktorú treba citlivo vnímať.

... predháňame sa v poslednom čase v pompéznosti a gýčovitosti ... na cintorínoch sa za peniaze dá kúpiť takmer všetko

● Častým problémom v praxi pre pozostalých je, že hroby cintorínov sú pomerne zle prístupné, nakoľko chýba systém komunikácií medzi nimi. Čo možno architektúre u nás vytknúť?

To je vcelku jednoduché. Usporiadanie by malo byť plánované odborníkmi a nemalo by vznikáť náhodne, živelne, podľa rozhodnutia správcu cintorína, či dokonca príbuzných.

● Často sa do popredia derú skôr moderné investorské stavby, kým na architektúru cintorínov sa neraz zabúda. Kde vidíte isté rezervy, ktoré by bolo vhodné využiť z pohľadu mladých, nádejných architektov?

Obradné siene boli hitom za socializmu. Dnes na to zväčša nie sú peniaze, a to je hlavný dôvod, že sa v tejto oblasti robí veľmi málo. Architekti potrebujú objednávky. Ak nie sú, robia iné. Myslím si však, že nedostatok plôch pre pochovávanie nás čo nevidieť prinúti venovať tomuto problému pozornosť, tak ako to poznáme v zahraničí.

● Najdôležitejším princípom tvorby pohrebísk bude vždy hľadanie takého autorského zámeru, ktorý vdýchne pohrebisku jeho vlastný život, duševno, vytvorí atmosféru a priestor pre skludnenie a rozjímanie, upozorní na pomínelnosť človeka ... V čom je tvorba architektonického zámeru pohrebiska výnimočná?

Ide práve o to vytvorenie atmosféry pokoja, miesta pre rozjímanie, zamyslenie sa, meditáciu... Myslím, že v tomto smere sú najpoučnejšie Jurkovičove cintoríny v Haliči. Ich splynutie s krajinou je naozaj príkladné. „Posiate“ drevenými krížmi umocňovali krásu Karpát, s ktorou drsnokrásne splyvali. Viaceré cintoríny pripojil k dreveným kostolíkom, kde boli aj Božie muky a zvonice. Iba málo tvorcov malo vtedy taký citlivý vzťah k materiálu a prírode ako Jurkovič.

● Je rozdiel medzi vidieckou a miestnou cintorínskou architektúrou? K čomu by mala podľa vás smerovať tvorba pohrebísk na Slovensku?

Na vidieku ostaneme pravdepodobne ešte stále pri tradičnom pochovávaní a budú to ešte dlho cintoríny v krajine. V mestách sa to však dosť rýchlo asi zmení. Pribudnú kremácie a tie prinesú nielen urnové steny ale postupne aj „poschodové cintoríny“ s uloženými urnami. Nie sme India, ale život nás prinúti hľadať nové riešenia.

Keramické urny

firma Jáger

Ako beží čas, prichádzajú i ťažké chvíle v živote človeka a vtedy i myšlienky súvisiace s odchodom z tohto sveta a uložením svojich pozostatkov. Aj keď v našej konzervatívnej krajine prevláda spôsob ukladania do zeme, čoraz viac začíname preferovať kremáciu. Treba podotknúť, že náhle či očakávané úmrtie v rodine prináša zo sebou riadny zásah do rodinného rozpočtu. Preto sa čoraz viac ľudí prikláňa k lacnejšej kremácii.

Krematóriá na Slovensku vám vydajú popol vášho zosnulého v jednotvárnej urne z plastu, ktorá už na prvý pohľad nevzbudzuje dojem dôstojnosti. Väčšinu pozostalých pri prvom dotyku s takouto urnou ani nenapadne možnosť, že je aj iné riešenie uloženia popola svojho zosnulého ako umiestnenie do hrobu alebo urnových stien na cintoríne.

Novelizovaný pohrebný zákon č.131/2010 Z.z. platný od 1. januára 2011 umožňuje popol s pozostatkami uložiť aj inde, čo mnohí z nás nevedia. Pokojne tak môžete mať urnu i doma, na chate, chalupe, všade tam, kde ste vlastníkom objektu.

Slovenské pohrebné služby, tak povediac „kvalitnejšieho charakteru“ si túto situáciu všimli a začali ponúkať ozdobné urny s veľmi pekným dizajnom, ktoré právom konkurujú porcelánovým skvostom starých majstrov. Možno to znie neuveriteľne, ale aj taká krásna biela, keramická, ručne maľovaná urna pôsobí dekoratívne a aj tá smutná chvíľa akosi zrazu pomíne kdesi v diali.

Keď som zisťoval ako je to s výrobou a dostupnosťou keramických urien na Slovensku, jedinou odpoveďou v pohrebných službách, ktoré ponúkajú tento sortiment bolo slovo „dovoz“. Pretože som človek zvedavý a pri podhľade na tieto ozdobné urny som nadobúdala dojem, že pozerám na čínsky porcelán zo 14- tého storočia, začal som sa zaujímať o výrobcu týchto, až umeleckých diel. Žiaľ, na Slovensku som nenašiel nikoho, kto by sa zaoberal touto činnosťou.

Až v susednom Maďarsku južne od Budapešti v malom mestečku s názvom Őrkény som objavil firmu Jáger Urna. Krátko na to som si dohodovil stretnutie s p. Jágerom a vybral sa do jeho závodu. Čakal som fabriku s veľkými dymiacimi komínmi, namiesto toho naše auto zastavilo pred nenápadným väčším rodinným domom zapadajúcim do charakteru menšieho mestečka, pred ktorým nás privítal pán Jáger osobne. „Nech sa páči vstúpte“, znela veta hneď po potrasení si rúk a zdvorilostných slovách.

Vstupujeme rovno do výroby, kde sa do foriem odlieva špeciálna hmota z akejsi tekutej plastelíny. Moja otázka smeruje k p. Jágerovi: „Odkiaľ vlastne čerpáte materiál na výrobu ozdobných urien?“ Je to špeciálna hmota dovezená z Holandska a po jej úprave, čo je samozrejme kuchárskym tajomstvom tejto firmy, sa odlieva do dopredu vyrobených špeciálnych foriem a necháva sa stuhnúť. Osobne som očakával akési hrnčiarske kruhy pri ktorých budú sedieť zamestnanci závodu, ale zdá sa že všetko je inak.

Kolko je vlastne zamestnancov vo vašej firme? Dvanásť, znela odpoveď, pričom vchádzame do ďalšej nevelkej miestnosti, kde pár žien upravuje vybrané polotovary a pripravuje ich do vypalovacej pece. Tak predsa len ručná práca, podotýkam pri pohľade na šikovne mihajúce sa ruky, ktoré s milimetrovou presnosťou urovnávajú to čo pri otváraní foriem zostalo deformované. Áno, podotýka p. Jáger dbáme na to, aby ani jedna urna nevyšla zo závodu poškodená alebo znehodnotená kazom. Viete, predsa nemôžeme sklamať svojich odberateľov ani na jedinom kuse. Pred vypalovacím procesom treba popriplepovať špeciálne farebné fólie na reliéfne ozdoby urien. Je vidieť, že každý presne spozná svoju úlohu a ženy i muži pracujú na plné obrátky.

No dobre a ako vlastne vnikajú tie pekné motívy, ktoré sme videli na urnách vo vašej vzorkovni? Jemný úsmev na tvári p. Jágera naznačoval, že nemám byť netrpezlivý a tak ako keramika má svoj proces, nazvem to „stvorenia“, tak i my sa postupne dostaneme k jadrú veci. Prechádzame do ďalšej miestnosti, kde práve prebieha proces nakladania urien na špeciálne vozíky pred vypalovaním. Vidieť, že je tu všetko premyslené a každý pohyb má svoju logiku. Naraz stojíme pred vypalovacou pecou na ktorú je p. Jáger obzvlášť hrdý. Niet sa čo čudovať, je to špičková technológia kozmického veku, pretože tepelno-izolačné výplne sú z materiálu podobného ako sa používa pri raketoplánoch, tu pravda preto, aby sa zabezpečili stabilné podmienky pri vypalovaní keramiky. Tá totiž potrebuje presnú teplotu počas celého procesu vypalovania. V opačnom prípade príde k spečeniu materiálov, k zvýšeniu krehkosti, v obidvoch prípadoch je takto znehodnotená keramika vhodná už len na smetisko.

Aké množstvo dokážete vyrobiť za mesiac v týchto dielňach? Samozrejme to závisí od objednávok, ale v priemere od 1500 do 2000 kusov mesačne. Časť dávame na sklad, kvôli zásobám, ale väčšinou výrobky idú priamo do pohrebných služieb či krematórií.

Konečne sa dostávame tam, kde ma to ťahalo najviac od začiatku návštevy. Do miestnosti, kde sa urny vyzdobujú ručným maľovaním. Priestor, kde sa musí dbať na perfektnú čistotu. V tejto súvislosti treba dodať, že keramická výroba obnáša so sebou značne prašné prostredie a pri ručnom maľovaní, by sa čiastočky prachu mohli naniesť na farbu, čo by v konečnom dôsledku poškodilo kvalitu produktu. Za stolom sedela dnes p. Juditka a ladnými pohybmi štetca nanášala krásne farby na urnu, ktorú držala v druhej ruke. Kvetinky či rôzne dekoratívne malby sú krásnou ručne vytvorenou ozdobou a tak každá jedna urna, byť s rovnakým motívom je vlastne originálom. Stojíme a pozeráme, pričom pred našimi očami vzniká majstrovské dielo.

Majiteľ firmy je očividne zo svojimi zamestnancami spokojný, ale myslím si že je to vzájomné. Zamestnáva ľudí z miestnej obce čo je pre nich výhoda, nemusia za prácou cestovať. Presúvame sa späť do vzorkovne, kde si môžeme rukami šiahnuť na hotové výrobky. Medzi nimi je i netradičná keramická urna v tvare a veľkosti futbalovej lopty. Skutočne pekné, konštatujem, ale stále mi vrta v hlave myšlienka na Juditku, ktorá svojou krásnou ručnou prácou dodáva dušu týmto urnám. Prepáčte pán Jáger, ale musím sa naozaj spýtať, ako sa vám podarilo nájsť takú šikovnú ženu, ktorá tak majstrovsky ovláda prácu štetcom a farbami. Pozrel na mňa, upravil si okuliare na nose a položil protiotázku: „veríte na osud?“

Firma vznikla pred desiatimi rokmi, kedy sme kúpili tento dom a postupne pomaly začali s výrobou za prebiehajúcej rekonštrukcie objektu. Ani vo sne by ma nenapadlo že o tri domy ďalej býva už päť rokov nezamestnaná pani Juditka, ktorá bola jednou z kľúčových zamestnankýň maľovania na keramiku dnes už neexistujúceho výrobného závodu „Hollohazi Keramika“. Nuž a tou je dodnes i u mňa. Naozaj zaujímavé, šťastie či osud to už nechám na posúdenie vám a vašim čitateľom, ale jedno je isté, niekedy sa okolo nás dejú veci, ktoré sa ťažko vysvetľujú logickým spôsobom.

Lúčime sa so zamestnancami a majiteľom prosperujúcej firmy Jágerom s prianím, aby neustránil to nadšenie, ktoré okolo seba šíri na každom kroku.

Dôležitý prvok image u pohrebnej služby - vozidlá

Koniec jednej éry, ktorá určovala len jeden smer v pohrebných službách týkajúcej sa motorových vozidiel je za nami. Pohrebné vozidlá Škoda 1 203 boli len čiernej farby s polopriestupnými sklami zadnej časti. Našťastie ich pohltila história a šrotoviská.

Pokiaľ sa pozrieme do nedávnej minulosti, nebolo možné štandardným spôsobom riešiť problematiku prevozu zosnulých na Slovensku takýmito vozidlami. Bolo preto treba prijať nové zákony. Ani druhý pokus v r. 2005, ktorý priniesol zmenu pohrebného zákona nedopadol najšťastnejšie a pridaním chladiarskeho zariadenia do zadného priestoru vozidla sa vec nevyriešila. Začali objavovať rôzne typy, vôbec neprípomínajúce pohrebné vozidlá. Až nová legislatívna úprava v podobe pohrebného zákona č. 131/2010 § 6 Z.z., „Preprava ľudských pozostatkov a ľudských ostatkov“, otvorila dvierka k novým možnostiam v tejto oblasti, čo sa napokon prejavilo aj pozdvihnutím image pohrebných služieb na Slovensku.

Vybrali sme sa do Českej republiky, konkrétne do mestečka Velké Meziříčí neďaleko Brna. Vojtěch Večeřa zo spoločnosti AUTO M+V sa zaoberá predajom pohrebných vozidiel a preto naša prvá otázka sa týkala rozmanitosti typov vozidiel.

Hovorí Vojtěch Večeřa:

Najviac používaným automobилоm na prevoz zosnulých strednej triedy v Európe je značka Mercedes Benz Vito, Volkswagen Transporter, Citroen, Peugeot, Fiat, Opel a Renault. Okrem týchto vozidiel dodávkového typu začínajú byť obľúbené aj limuzíny. V poslednom období nás oslovujú aj slovenské pohrebné služby, ktoré už kupujú od nás konkrétne typy pohrebných vozidiel aj s vybranou výbavou. Nieje ojedinelé, že vozidlá určené na diaľkové prevozy zosnulých vieme vybaviť aj prepravným chladiacim

systemom. V čom sa teda odlišujú jednotlivé pohrebné vozidlá od seba? Vnútrná výbava týchto vozidiel je rôznorodá či už sa jedná o tapacirovanie v zadných priestoroch vozidla, osvetlenie alebo nerezové časti nosného systému pre uloženie rakiev. Dôležitou súčasťou každého pohrebného vozidla je jeho technické vybavenie.

Hlavnou časťou je pracovná plošina, tá sa môže obsluhovať manuálne alebo hydraulicky, záleží to od požiadaviek objednávateľa. Každá pracovná plošina je navrhnutá tak, aby sa s rakvou mohlo manipulovať jednoduchým spôsobom. Posuvné tzv. taniere sú otočné a preto sa dajú rakvy nakladať aj z boku, čo je veľmi potrebné pri manipulácii s ťažšími rakvami.

Aký je trend v terajších požiadavkách kupujúcich ohľadom vzhľadu?

Samozrejme požiadavky sú rôzne. Čierna farba už nieje takým vychyteným trendom. Na požiadanie zákazníka dodáme aj trojfarebné vozidlo, ale predsa prevažujú decentné farby, ako je metalizovaná strieborná, modrá a zelená. Čo sa týka vnútorného dizajnu, zákazník si môže vybrať z rôznych farebných škál a odtieňov, z rôznych materiálov, ktoré sú potom použité väčšinou vo forme záhybov čo dodáva eleganciu a vzhľad.

Ako máte legislatívne riešený zahraničný predaj týchto vozidiel?

Naše vozidlá spĺňajú všetky podmienky na predaj v celej EU, disponujeme s certifikátmi potrebnými k prihláseniu vozidla. Vozidlo dostane zákazník s technickým preukazom a s vyznačeným účelom použitia ako „Pohrebné vozidlo“.

Nielen v Európe ale i v zámorí sa na dôstojnosť poslednej rozlúčky s príbuznými kladie čoraz väčší dôraz. Preč sú časy, kedy si rodina sama musela vykopať hrob, sama zabezpečiť rakvu, voz, i také maličkosti ako kvety. Dnešný trend poslednej rozlúčky je čoraz viac okázalejší a pietnejší, presne tak, ako si to osobnosť každého z nás zasluhuje. Veríme, že i po technickej stránke k tomu prispievajú vozidlá, ktoré spĺňajú i tie najnáročnejšie požiadavky.

AUTO M+V s.r.o. Průmyslová 2088
 Velké Meziříčí ČR

Smrť si nevyberá. Ako žiť po strate blízkeho?

Úmrtie blízkeho dokáže zasiahnuť najbližšiu rodinu, ale i širšie okolie. Pre ďalší proces smútenia je veľmi dôležité sa so svojim blízkym, rodičom či priateľom dôstojne rozlúčiť. Ako sa teda so svojim žiaľom vysporiadať?

PhDr. Andrea Križanová

Potlačiť svoje pocity po strate blízkeho človeka, alebo si tieto chvíle odplakať, odsmútiť a vykričať do sveta? Spýtali sme sa na to psychologičiek PhDr. Andrei Križanovej a Mgr. Lucie Alakšovej, ktoré v Onkologickom ústave svätej Alžbety v Bratislave pomáhajú dôstojne zvládať pacientom boj s ťažkou chorobou.

Mgr. Lucia Alakšová

Smútiť je prirodzené

Fungovať v ďalších dňoch po smrti zosnulého tak ako predtým, to jednoducho nejde. Život sa stratou blízkeho raz a navždy definitívne zmení. Niektorí sa potrebujú vyplakať, niektorí vykričať, niektorí vyrozprávať, niektorí chce byť ticho a sám – každý smútime inak. Dá sa vôbec na takúto situáciu pripraviť?

Psychologička Lucia Alakšová tvrdí, že to nie je jednoduché a pri každej strate si musíme prejsť procesom smútenia. „Smútok je prirodzená a neodmysliteľná súčasť nášho života, ktorá sa však dá zvládnuť ľahšie, pokiaľ máme okolo seba výraznú pomoc a podporu našich najbližších. Tá niekedy spočíva jednoducho v prítomnosti blízkeho, hoci aj bez slov. Mnohí z pacientov už nemôžu dosiahnuť najvyššie méty. No napriek tomu je pre nich nádej silným motivátorom k tomu, aby vo svojom živote naďalej nachádzali miesta, ktoré ich obohacujú svojou krásou, jedinečnosťou, zmysluplnosťou a poslaním. Práve v tom spočíva sila pacienta, zmysel života a víťazstvo nad osudom.“

V prípade straty blízkeho reakcie príbuzných závisia aj od toho, či ide o očakávanú smrť, alebo náhlu, ktorá všetkých zaskočí. Taktiež podľa slov psychologičky Andrei Križanovej závisí aj od vzťahu, aký bol medzi nimi. „Pokiaľ to bol človek veľmi blízky, o to je ťažšie vyrovnáť sa s jeho stratou. Pamätám si na pacientku, ktorej zomrela mama. Pacientka nemala nikoho v živote v okruhu blízkych a to bolo ťažké. Musela nanovo hľadať zmysel

svojho života a svoju užitočnosť. Čiže, zvládnutie úmrtia závisí aj od vzájomnej podpory rodiny, priateľov.“ Dlhodobé problémy s vyrovnávaním sa so stratou majú aj ľudia, ktorí so zomrelým mali problémový vzťah a zostalo viac vecí nevyrovnaných.

Zármutok má rôzne podoby

Prežívanie smrti sa nedá rozdeliť podľa veku. Nezáleží pritom na tom, či išlo o staršieho človeka, alebo o niekoho v mladšom veku – každý z nich mal svoju rodinu, okruh priateľov a ľudí, ktorým na nich záležalo. „Ak zomrie mladý človek je to veľmi ťažké pre všetkých, pre príbuzných, ale aj lekárov a psychologov. Človek niekde v sebe má pocit, že to tak nemá byť. Pre rodiča je obzvlášť ťažké zvládnuť smrť svojho dieťaťa, pretože v deťoch vidí nesmrteľnosť a môže mať pocit, že je to proti prírode. Smútenie za mladým človekom môže trvať roky, je dôležité mať ďalej pre koho žiť,“ dodáva Andrea Križanová.

Ako Lucia Alakšová poznamenáva, každá strata človeka poznačí, možno ho aj zmení v určitom zmysle. Tak ako stráť a smútkom existuje viac, tak aj spôsoby ich zvládania sa líšia od človeka k človeku. Nemožno predpokladať, ako sa smútiaci človek bude cítiť. Každý z nás smúti po svojom. „Okrem smrti nás môže hlboko zasiahnuť rozvod, rozchod, nutnosť presťahovať sa, strata priateľov. Je to ukončenie príležitosti byť v spojení, hovoriť, milovať, dotýkať sa, mať spoločné zážitky, byť v blízkosti milovanej osoby.“

Smrť si nájde všade ...

Pred desiatkami rokov ľudia zomierali v domácom prostredí, pred zrakmi svojich príbuzných. Rodina bola pokope. Smrť nebola taká cudzia. Nevýhodou bola nedostatočná zdravotná starostlivosť. Ďalším extrémom, ktorý prišiel, boli nemocnice, kde sa totálne vytesnená smrť schovala za plentu. Chýba blízkosť človeka. Dnes mnohí pacienti dožívajú svoje posledné chvíle v nemocniciach či v paliatívnej starostlivosti zdravotníkov.

Cieľom takejto starostlivosti nie je predĺženie života chorého, ale najmä zlepšenie jeho kvality pred smrťou nielen po stránke fyzickej, ale predovšetkým psychickej a duchovnej. Zvládnuť finále svojho života v cudzom prostredí nie je pre zomierajúcich, ale ani pre ich rodinu, jednoduché. V minulosti bola podľa Andrei Križanovej úplne iná situácia, ľudia nemali hypotéky, aj v práci sa viac tolerovalo. „Treba si uvedomiť, že starať sa o umierajúceho pacienta je veľkou psychickou záťažou a niekedy sa môže stať, že ochorie aj ten, kto sa o chorého stará. Na druhej strane, ak si rodina rozdelí úlohy a nezostane to na jednom človeku, môže to byť ľahšie. Samozrejme, že každý chorý chce zomrieť doma, ale treba si uvedomiť či sme schopní zabezpečiť potreby chorého v domácom prostredí,“ zamýšľa sa psychologička.

Dôležité je mať pre koho žiť

Vyrovnáť sa so smrťou je pre príbuzných zosnulého neraz veľmi ťažké. Stratili predsa človeka, ktorého milovali ... Otvorenou otázkou však zostáva - dá sa však takýto smútok liečiť?

„Recept“ na to, ako môže smútiaci spracovať svoj smútok za milovaným človekom, či už to bol partner, manžel, rodič či dieťa, nie je jednoduché objaviť. Recept na to nemá ani Andrea Križanová. „Vyrovnáť sa so smrťou blízkeho si asi musí každý odtrpieť po svojom. Odporúčam emócie uvoľniť hneď na začiatku, nepotláčať ich. Veľmi účinná je psychoterapia. Ako ďalej psychologička upresňuje, dôležité je nezostávať v smútku príliš dlho. „Emóciám je treba dať voľný priebeh - vykričať sa, vyplakať sa. Je dôležité, aby smútok nepohltil celý váš deň, ale aby ste vedeli ďalej fungovať. Odporúčam si dať hodinku až dve denne na spomienky a prežívané emócie.“

Nepotláčajte vlastné emócie

Nepotláčať smútok a slzy a neignorovať svoje pocity zo straty odporúča aj Lucia Alakšová. Prežiť blízkosť smrti otvára nové cesty života. „Nápomocné je, ak smútiaci môže hovoriť o svojich pocitoch s inými ľuďmi, ktorí si prešli rovnakou stratou.“ Nechať priechod emóciám je prostriedkom, ako vyventilovať napätie, stres a úzkosť, či zármutok. No nie každý človek je však toho schopný.

„Mnohí ľudia sa boja plakať, alebo to nevedia. V týchto prípadoch je vhodné nájsť si iný spôsob, ako dostať emócie zo seba von. Niekomu pomáha šport, priatelia, záhradkárčenie... Jedným zo spôsobov je „vypísať sa“. Napísať list, odkaz milovanému zosnulému na rozlúčku, alebo iba sám pre seba. Vyhľadať pomoc vo svojom trápení, ak človek cíti, že bolesť a utrpenie sú neznesiteľné, poprosiť o pomoc, nie je zlyhanie. Človek by nemal dlhodobo zostávať s veľkou vnútornou bolesťou sám. Aj rozhovor pomáha,“ radí Lucia Alakšová.

Čas zahojí rany ...

Pri strate blízkej osoby trvá intenzívne obdobie smútenia približne jeden rok, z toho prvé dva mesiace najsilnejšie. Platí aj v tomto prípade, že čas všetko zahojí?

Andrea Križanová upresňuje, že je to u každého individuálne. Všetko závisí od osobnosti človeka, aj od toho, ako sa so smrťou vyrovnávajú ostatní príbuzní v rodine, pretože aj tomu sa učíme. „Smútok si musíme prežiť a ak sa nám to nedarí, treba vyhľadať odbornú pomoc. Človek prechádza štádiami šoku, popretia, emócií, zmenami vo vnímaní straty a prijatím choroby. Každá strata má aj svoje pozitíva.“ Psychológ by mal dokázať citlivo človeka sprevádzať v jeho smútení, pomôcť mu uvoľniť jeho emócie, podporovať ho v hľadani cesty ako ďalej.

A ako so smútkom pozostalých pracuje v psychologickej praxi? „Rozprávame sa o zomrelom, riešime jeho vzťah so zomrelým. Niekedy píšeme list zomrelému. Pomôcť blízkeho môžeme tak, že mu povieme, že v tom nie je sám a že ak bude mať potrebu, vypočujeme si ho. Do ničoho ho netlačíme, ale ani sa netvárimo že sa nič nestalo. V rodine je dôležité naučiť sa spoločne smútiť,“ dodáva Križanová.

(zv)

Otázka na telo Na koho spomínate vo svojej praxi aj s odstupom času so smútkom v duši?

Mgr. Lucia Alakšová

- So smútkom si spomínam, na mladé dievča (25 rokov), onkologickú pacientku. Bola odhodlaná žiť, mala veľa plánov, nádejí, no rakovina bola silnejšia ako ona.

- Raz som navštívila vitálneho pacienta, pána po 60-tke, ktorý mal úsmev na perách a optimizmus v očiach, aj napriek terminálnemu štádiu ochorenia. Nebavilo ho len nečinne ležať v posteli a čakať, kým mu dotečie chemoterapia. Preto som pri ďalšej návšteve priniesla karty a „človeče nehnevaj sa“ a strávili sme spolu veselé chvíle počas jeho liečby. Ťažko som však znášala, keď ho hospitalizovali znova po dvoch mesiacoch a z veselého pána bol zrazu vetčný starček so smutným a unaveným pohľadom. Lekári ho prepustili domov na dožitie.

- Najťažšie sa mi vyrovnávalo so stratou kamaráta. Bolo to obdobie pred maturitami, obaja sme sa začínali pripravovať na skúšku z dospelosti. Bolesť žalúdka, návšteva lekára a začal sa dvojmesačný proces liečenia rakoviny. Bohužiaľ, Martin svoj boj prehral už v oseemnástich rokoch.

PhDr. Andrea Križanová

- Spomínam si na smrť mladej slečny, ktorá zomrela pri autonehode. Na druhý deň prišli obaja rodičia. Matka plakala a otec len pozeral do zeme. Nič nehovoril. Jeho reakcie boli neprimerané a uvedomovala som si, že potrebuje pomoc. Bolo to ťažké pre všetkých. Matka si veľmi vyčítala, že pustila dcéru na diskotéku, pocity viny ju sprevádzali dlhé roky. Bol to zásah pre celú rodinu.

(zv)

Sprevádzanie medzi dvoma svetmi

Vypočujú si celé životné príbehy, viacerých pacientov povzbudzujú v posledných týždňoch života a prežívajú aj smrť niekoľkých. Nie raz na poslednej ceste životom sprevádzajú chorých dobrovoľníci.

Pre pacientov je veľkým povzbudením, keď k nim príde človek, ktorý ich vypočuje. V nemocnici vo svojej chorobe prežívajú veľa emócií, strachov, neistoty, často nechcú zaťažovať svojich príbuzných a na rozhovor s nemocničným personálom nemusí byť dostatok času. Sú prostredníkmi medzi príbuznými a pacientami, keď robia cestičku medzi dvoma svetmi. Ak ide o zomieranie, sú si tieto dva svety niekedy veľmi ďaleko. Nenahradia vždy teplo domova a ani prítomnosť blízkeho človeka, ale pomôžu prekonať obdobie strávené v nemocnici...

Ako hovorí Mgr. Miriam Prášilová, koordinátorka dobrovoľníkov Dobrovoľníckej skupiny Vrba, dobrovoľníci v nemocnici sú ľudia rôzneho veku a povolania, ktorí venujú svoj čas jedenkrát v týždni onkologickým pacientom. Ich poslaním je laická psycho-sociálna podpora pacientov, tzv. sprevádzanie. „Znamená to, že pacient si určuje obsah i tempo rozhovoru a je na ňom, či sa chce alebo nechce rozprávať o svojej chorobe, či svojom strachu zo smrti alebo chce hovoriť o práci, cestovaní, varení, alebo si s dobrovoľníkom zahrá karty, pozrie TV program, prečíta niečo z knihy a podobne. Pre túto dobrovoľnícku činnosť vyberáme uchádzačov a školíme ich, aby dokázali uniesť časť „bremena“, ktoré na nich pacienti naložia, keď otvorene rozprávajú o svojom utrpení, bolestiach, smútku, či hneve a nespravodlivosti, že oni musia zomierať kvôli chorobe, hoci by tak veľmi chceli žiť,“ dodáva Miriam Prášilová. Pacienti sú často v úplne inom štádiu psychického prežívania ako ich rodina či príbuzný.

Niektorí dobrovoľníci sa však pri lôžkach pacientov stretnú aj s príbuznými a venujú im svoju pozornosť. „Aj dobrovoľníci smútia, keď im zomrie pacient, ktorého sprevádzali. V takom prípade dostane dobrovoľník pauzu na istý čas, napríklad niekoľko mesiacov, aby túto stratu mohol odsmútiť, a aby sa sprevádzanie zomierajúceho nestalo „rutinou“, ale bolo vždy ľudské a citlivé. Život prináša aj také situácie, že dobrovoľníkovi niekto z rodiny ochorenie alebo zomrie. V takom prípade, samozrejme, dostáva aspoň ročnú pauzu, aby mohol zdravo smútiť a byť spolu so svojou rodinou, lebo rodinu vnímame ako prioritu,“ konštatuje Miriam Prášilová. Dôležité je, aby dobrovoľník plnohodnotne sprevádzal a dokázal byť prítomný a zaangažovaný so všetkými emóciami, ktoré vníma, tak empaticky u pacienta či u príbuzného, a aby si plne uvedomoval aj to, čo cíti on sám. Empatia, láskavý prístup, vládne slovo, trpezlivosť a ochota pomôcť sú v podmienkach nemocničného prostredia nevyhnutné.

(zv)

Pár slov na záver

Dobrovoľnícka skupina Vrba (DS Vrba) je nezávislým, dobrovoľným a demokratickým občianskym združením, ktoré sa venuje sprevádzaniu dlhodobo chorých a umierajúcich ľudí. V tomto období pôsobí na internom a rádiologickom oddelení Onkologického ústavu svätej Alžbety (OÚSA) na Heydukovej ulici v Bratislave.

V súčasnosti majú 18 aktívnych dobrovoľníkov, ktorí navštevujú konkrétnych pacientov alebo ponúkajú možnosť tzv. klubu – tvorivej dielne pre pacientov.

Názor z praxe

MUDr. Ludvik Nábělek, PhD., primár Psychiatrického oddelenia Fakultnej nemocnice s poliklinikou F. D. Roosevelta v Banskej Bystrici.

Tak ako narodenie, je aj smrť, neoddeliteľnou súčasťou existencie človeka. Nemecký existencialista Martin Heidegger dokonca považuje smrť za niečo, čo dáva ľudskému životu zmysel: „Smrť je strieborným povlakom na zrkadle života, bez ktorého by sme v ňom nič nevideli.“

Naopak, nesmrteľnosť spojená s nekonečným utrpením, bola považovaná za jeden z najkrutejších trestov - existuje aj duševná porucha, ahasverizmus, pri ktorej je pacient bludne presvedčený o večnosti svojho života a utrpenia. Smrteľnosť tak neznamená len „ukončenie existencie“ človeka, ale aj, a najmä, tiež jeho schopnosť uvedomenia si, pochopenia a prijatia vlastnej konečnosti ako súčasť večnej kontinuity života.

Smútok je prirodzenou a v tomto zmysle zdravou reakciou na stratu spôsobenú smrťou blízkej osoby. Potrebné je však odlišiť chorobne smutnú náladu, ktorá sa

môže niekedy rozvinúť v prípadoch náhlych, neočakávaných úmrtí (napr. u rodičov, ktorí prídu o dieťa) alebo v situáciách zvýšenej zraniteľnosti, predispozície, kedy je strata blízkej osoby tou poslednou kvapkou spúšťajúcou rozvoj chorobného vývoja.

Chorobný smútok (depresia) sa kvantitatívne aj kvalitatívne líši od smútku „normálneho“. Vyznačuje sa väčšou intenzitou, dlhším časom trvania a neodkloniteľnosťou (nedá sa zmeniť bežnými podnetmi z okolia) a negatívne ovplyvňuje duševné aj telesné fungovanie človeka. Vtedy, a len vtedy, je vhodná a potrebná psychiatrická intervencia.

V zásade tak treba povedať, že primerane prebiehajúci smútok pri úmrtí blízkej osoby netreba potláčať - je to normálna reakcia na reálnu stratu a nevhodná snaha zmeniť to, by naopak mohla byť na škodu. Smútok si treba odžiť, prežívaná bolesť

Ilustračné foto

sa časom zmiernuje a nakoniec ostávajú pekné spomienky a radosť z toho, že sme s milovanou osobou mali možnosť spoločného zdieľania životných osudov. V prípade, že smútok nemá tendenciu postupne odoznievať, ale sa udržiava, stupňuje a dokonca paralyzuje úkony každodenného fungovania, je namieste vyhľadať pomoc odborníka, ktorý odporučí potrebné liečebné opatrenia.

(zv)

Ako postupovať, keď náš príbuzný zomrie doma

Odborník v oblasti pohrebničtva
Ladislav Stríž

Nielen nevyliciteľné ochorenia našich príbuzných a staroba, ale aj náhle príhody či úrazy majú na svedomí úmrtia v prostredí domova. Dnes si o takýchto prípadoch povieme viac.

Pri úmrtí doma musíme okamžite zavolať pohotovosť (linka 112 je už dnes dostatočne známa), a oznámiť službukonajúcemu dispečingu uvedenú udalosť. Na našu adresu služba vyšle pohotovosťného lekára, ktorý vykoná prehliadku zosnulého. Dôležité upozornenie. Do príchodu lekára neobliekajte, ani nijako inak nemanipulujte so zosnulým. Predpokladáme, že oživovacie pokusy po úrazoch a náhlych prípadoch ste už použili a nevedli k úspešnému oživeniu. Prehliadkou sa zisťuje smrť, jej čas a príčina. Každý je povinný poskytnúť lekárovi, ktorý prehliada mŕtve telo, informácie o okolnostiach, za ktorých došlo k úmrtiu. Po obhliadke lekár vypisuje tzv. **List o prehliadke mŕtveho a štatistickom hlásení o úmrtí**. Na zadnej strane listu je kolónka **Návrh prehliadajúceho lekára**. Obsahuje informáciu o ďalšom navrhovanom postupe ako naložiť so zosnulým. Pokiaľ obhliadajúci lekár do tejto kolónky napíše Pochovať v zákone lehoty, nezhladal na úmrtí nič zvláštne a potom je možné

zo strany príbuzných prípadná manipulácia so zosnulým a privolanie pohrebnej služby. Pokiaľ prehliadajúci lekár nevie na mieste zistiť príčinu smrti pacienta, má podozrenie na trestný čin, samovraždu alebo je zosnulý cudzí štátny občan, do uvedenej kolónky napíše **Pitva na súdno-lekárskom pracovisku ÚDZS**.

V tomto prípade je povinnosťou obhliadajúceho lekára privolať na transport zosnulého pohrebnú službu, ktorá je **zazmluvnená a platená za transport** Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Úlohou tejto pohrebnej služby je transport zosnulého na obvodne príslušné patologické pracovisko aj s vypísanou dokumentáciou od obhliadajúceho lekára.

Pokiaľ má lekár podozrenie na trestný čin, privoláva na miesto úmrtia Políciu a až následne po zdokumentovaní a súhlasu vyšetrovateľa odváza uvedená pohrebná služba zosnulého. Po ukončení pitvy a procesných úkonoch na príslušnom patologickom pracovisku, je možné na základe **vami vybranej pohrebnej služby**, zosnulého transportovať a následne pochovať. Pri násilných trestných činoch, dopravných nehodách je potrebné si vyžiadať súhlas na pochovanie či spolopnienie od príslušnej prokuratúry.

Chodník úcty k predkom

Ing. Arch. Viliam Krížik

Už od skončenia vysokej školy Fakulty architektúry STU v Bratislave v roku 1995 som sa väčšinou zaoberal architektúrou, urbanizmom, či dizajnom verejných priestranstiev. Nemalú časť svojej pracovnej kariéry som zasvätil aj parkovej tvorbe detských ihrísk, riešením turistických náučných chodníkov a podobným témam súvisiacich s tvorbou priestorov a plôch slúžiacich verejnosti. V poslednej dobe ma zaujala aj téma obnovy cintorínov, záchrana a následná prezentácia hodnôt, ktoré sa v nich nachádzajú s cieľom vytvoriť v rámci týchto plôch kultivované miesta, ktoré môžu zvýrazňovať vzťah mesta alebo obce k týmto hodnotám.

Mám pocit, ako keby tematika cintorínov, objektov domov smútku, alebo parkové úpravy okolia týchto plôch a priestorov bola trocha v pozadí a prezentácia kvalitných architektonických diel je skôr orientovaná na developerské projekty, s iste väčšou ekonomickou výnosnosťou pre investorov ako tvorba súvisiacca so vzdávaním úcty k našim predkom. No podľa môjho názoru, spracovanie projektu na pomník, cintorín, dom smútku je rovnakou, ak nie väčšou výzvou pre architekta, krajinára alebo urbanistu, ako stavba, kde často hlavnú úlohu hrá možnosť zisku bez skúmania jej vzťahov k okoliu, k histórii alebo ku krajine kde sa dielo má realizovať. Práve riešenia tém súvisiacich s tvorbou pomníkov a cintorínov dáva architektovi naplno možnosť vyjadriť jeho tvorivú ambíciu aj po stránke výtvarno monumentálnej, túto stránku našej práce považujem práve za najzaujímavejšiu.

Tak významnej téme ako sú pomníky a cintoríny sa s veľkou vášňou venoval aj jeden z najvýznamnejších architektov na Slovensku Dušan Jurkovič, ktorý naprojektoval mnohé vojenské cintoríny z čias 1. svetovej vojny, zaujímavý bol aj jeho štýl, pozostávajúci z troch elementov – drevo z vojnou poškodených stromov, kov a ľudové prvky. Každý z jeho cintorínov, ktorých je 32 má iné kríže.

Osobitou témou sú aj staré židovské cintoríny. Za príkladné považujem riešenie pamätníka „Chatám Sofér“ od architekta Martina Kvasnicu. Miesto na ktorom odpočívajú najvýznamnejší prešporskí rabíni povýšil na architektonické dielo, ktoré má podľa môjho názoru nielen slovenské, ale aj európske hodnoty a mám pocit, ako keby bolo pre mnohých ľudí menej významné, ako niektoré stavby prevážne obchodnej funkcie, ktoré sú v odborných médiách viac popularizované a často nedosahujú takých výtvarných kvalít ako spomínaná stavba.

Rád by som sa vrátil k úvodnej téme, práci na architektonickej štúdií chodníka „Úcty k predkom“. Ide o projekt riešiaci presun objektov krížov s historickou hodnotou. Dominantným prvkom určeným na presun, či novú inštaláciu sú liatinové kríže, ktoré sa vyrábali na našom území cca v 19. storočí a v prvej polovici 20 storočia, sú hodnotným dokladom regionálnej kovovýroby a dokumentom vývoja umeleckého remesla, s čím sa viaže aj ich pamiatková materiálna a duchovná hodnota. Vyrábali sa v mestských a vidieckych zlievarniach a dielniach.

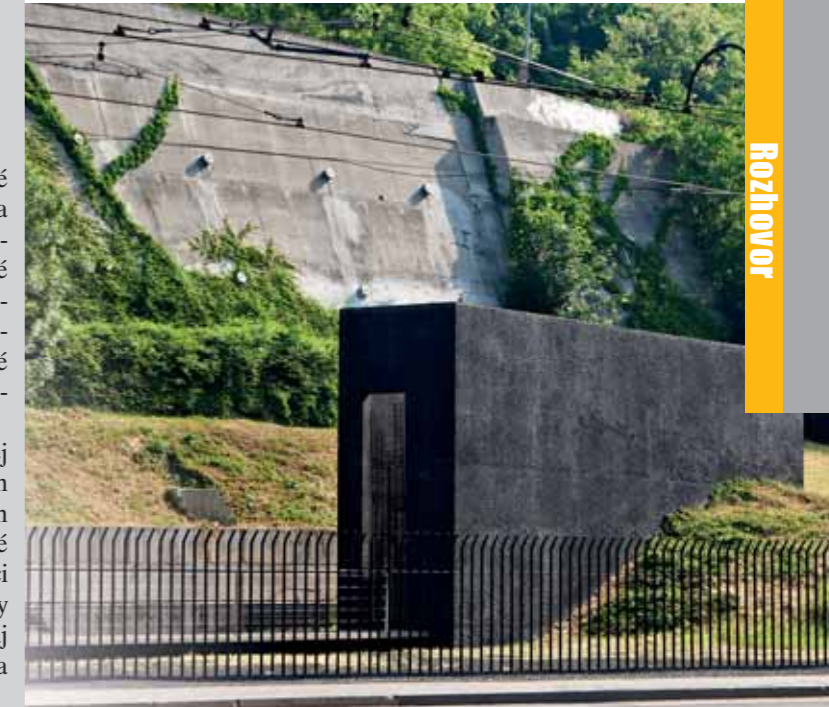
Vyznačujú sa predovšetkým veľkou tvarovou rozmanitosťou. Odlievali ich do pieskových foriem tzn. bolo možné z jednej šablóny vyhotoviť niekoľko tisíc kusov. Z liatiny bolo vyrobené aj telo Krista, ako aj ďalšie figurálne motívy, ako postava bolestnej modliacej sa matky a svätého Jána alebo rôznych anjelov, svätíc a figúr. Pre liatinové kríže bola charakteristická aj určitá symbolika, rastlinné motívy, ako vinič, ďatelina, vavrín, ktoré poukazovali na predstavu nového života po zmŕtvychvstaní, symbol ruže súvisel s nebeskou kráľovnou, srdce prepichnuté šípom poukazovalo na Vykupiteľa.

Často sa na nich objavovali 6-8 cípe hviezdy, štvoruholníkové kvety, lebka s prekríženými hňatmi, kalich s hostiou, trňová koruna, rastlinné motívy ako skrížené vetvičky, smutné vrby. Používali sa aj motívy náboženských cností, viery, nádeje, lásky v podobe kríža, kotiev, srdcí, ako aj Kristov monogram HIS. Vzácné sú najmä texty písané v latinčine, nemčine, neskôr v maďarčine a v Slovenskom jazyku, býva na nich uvedené meno narodenia a dátum zosnutia.

Ako zaujímavosť treba uviesť, že sú často písané bez pravopisných pravidiel, v miestnom nárečí. Tieto hodnoty si iste zaslúžia viacej našej pozornosti. Pozitívnym faktom je, že v rámci Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici sa nachádza zbierka liatinových krížov, kde najstaršia liatinová náhrobná doska pochádza z roku 1598, zhotovená krátko po období, ako sa tento spôsob obrábania kovov začal aplikovať v praxi. Podobne vzniklo aj jedinečné múzeum starých liatinových náhrobných krížov v obci Hronec v okrese Brezno, kríže sa v tejto oblasti zhotovovali v známej Hrončianskej zlievarni, občasne zo sivej zliatiny, materiálu, ktorého bol dostatok. Je smola, že tieto objekty sa často stávajú korisťou zlodejov, ktorý v nich vidia len surovinu vhodnú do zberu. Taktiež aj v obci Pohron-

www.ateliervkmk.sk

ská Polhora je starý Polhorský cintorín zriadený v roku 1794, kde je osadených viac ako 100 liatinových krížov. Cintorín je zapísaný v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok na Slovensku. Myšlienka vzniku tohto chodníka v rámci cintorína v malokarpatskej obci Pernek, vnikla jednak z dôvodu zachovania objektov krížov s historickou hodnotou, s čím súvisí ich obnova (odstránenie starých náterov, korózie, zhotovenie nových povrchových úprav, ich zakonzervovanie atď.), ale taktiež dôležitým faktorom bolo aj vytvorenie nových hrobových miest (po ich odstránení a následnej inštalácii na nové vytipované miesto).

Na presun boli vytipované miesta v dvoch variantách. Dominantným prvkom oboch variant je stena s drevených dosák, materiálu vhodného do prostredia vidieka, s organickým pôdorysným tvarom, ktorý zabezpečuje určitý odstup od okolia cintorína a taktiež vytvára intimitu inštalovaným krížom, v kontakte s okolím. Samotný chodník v dĺžke cca 20 metrov je tvorený štrkovým násypom, s cieľom zvýrazniť parkový charakter riešenej mikrozóny. Chodník je doplnený drobnými architektonickými prvkami jednoduchej konštrukcie, ekonomicky nenáročnými na výrobu, ako sú lavičky, odpadkový kôš, betónová plocha na inštaláciu sviečok a informačné tabule poskytujúce návštevníkovi informáciu o kultúrno historických hodnotách objektov inštalovaných krížov.

Prvky sú úmyselne navrhnuté a komponované tak, aby pôsobili v danej mikrozóne nenápadným dojmom, len ako podporné body určené na svoju funkciu. Dominantu chodníka majú tvoriť práve spomínané kríže. Jedným z ďalších problémov, ktoré sme riešili v rámci podobných tématických v našom ateliéri boli prístavby, prestrešenia alebo zhromažďovacie priestory v okolí domov smútku, napr. v obci Plavecký Peter, kde sa nachádza pôvodný objekt s nevýraznou architektúrou, nie príliš vhodnou do vidieckeho prostredia, aby bola varianta obnovy tejto zóny čo najekonomickejšia rozhodli sme sa do objektu, čo najmenej zasahovať a predstaviť pred neho systém vytvorený na princípe drevenej doskovej a hranolovej konštrukcie, ktorý by slúžil ako zhromažďovací priestor, v prípade pohrebu a zároveň vo svojej hmote naznačoval úctu k pôvodnému tvaru priečelia ľudového domu danej oblasti, a tým opticky prekryl vstup pôvodný. Konštrukcia je doplnená o priestor na sedenie a informačný systém.

Ing. Arch. Viliam Krížik

Veríme, že na Slovensku bude čoraz viac cintorínov, ktoré budeme navštevovať nielen pri spomienkach na našich drahých zosnulých, tak ako je to bežné i v iných európskych krajinách, kde je úcta k zosnulým, kult smrti i celkové chápanie miest posledného odpočinku v inej polohe. Iste k tomu poslúži i projekt Chodníkov úcty.

redakcia

Súdne lekárstvo očami legislatívy

Rozhovor:

Redakcia Slovenského Pohrebáku pokračuje v avizovanom voľnom pokračovaní témy zo súdneho lekárstva. Ponúkame Vám rozhovor s riaditeľom odboru súdneho lekárstva a patologickej anatómie Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS) MUDr. Tiborom Bokorom o súkromných pitvách, prekážkach pri pitvách, pitvách v prípade zosnulého s infekčným ochorením, ale aj pri postupe prevozu zosnulého zo zahraničia a do zahraničia.

- úrad pre
- dohľad nad
- zdravotnou
- starostlivosťou

súkromná pitva:

● V prípade, že pozostalý nedôveruje, respektíve nie je stotožnený s výsledkom pitvy, je možné vykonať súkromnú sekciu? Ak áno, ako je možné zabezpečiť súkromnú vonkajšiu obhliadku mŕtveho tela?

Pojem „súkromná sekcia“ v našom systéme nepoznáme. Pokiaľ zo strany prehládajúceho lekára nebola nariadená pitva, príbuzní majú možnosť o vykonanie pitvy požiadať pracovisko úradu. V takomto prípade znáša náklady úrad, príbuzní pitvu nehradia.

● Kolko stojí súkromná sekcia, ktorá nie je nariadená lekárom, respektíve štátom? Ktoré pracoviská na Slovensku môžu osloviť v súvislosti s pitvou na požiadanie?

V prípade, ak pitva bola vykonaná a pozostalí nie sú spokojní či stotožnení s jej závermi, majú možnosť osloviť niektorého zo znalcov alebo znaleckých organizácií v odvetí súdne lekárstvo alebo patológiu o vykonanie repitvy a vypracovanie znaleckého posudku. V rozsahu takto vykonanej repitvy sa potom vykoná aj ďalšia vonkajšia obhliadka mŕtveho. Na výkon znaleckého úkonu je možné osloviť ktoréhokoľvek znalca či znaleckú organizáciu zapísaných v registri znalcov vedenom Ministerstvom spravodlivosti SR. Cenu za pitvu ako znalecký úkon upravuje vykonávacia vyhláška č. 565/2008 k zákonu č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, prekladateľoch a tlmočníkoch.

● Objednal si už niekto súkromnú pitvu? Ak áno, kolko registrujete takýchto pitiev?

Občas sa objaví požiadavka na vykonanie pitvy v prípade, že nebola nariadená prehládajúcim lekárom. Úrad takéto žiadosti, resp. počet pitiev na základe žiadosti príbuzných osobitne neveduje. Rovnako sa stávajú aj prípady, kedy sú znalci požiadaní o repitvu. Výkon pitvy ako znaleckého úkonu nepatrí do pôsobnosti úradu, preto rovnako nedisponujeme informáciou, kolko takýchto pitiev bolo vykonaných.

● Sú výsledky súkromnej pitvy na Slovensku brané do úvahy? (napríklad pri rozhodnutiach ÚDZS, respektíve v rámci celoživotnej poisťky)

Je to otázka na príslušné inštitúcie (komerčné poisťovne, súdy a pod.). Úrad pri výkone dohľadu berie do úvahy výsledky pitvy vypracovanej pracovníkmi úradu.

● Kolko pracovísk na Slovensku vykonáva vonkajšie obhliadky mŕtveho tela?

Prehliadky mŕtvych vykonávajú lekári na základe poverenia úradu. Momentálne je takýchto lekárov asi 6-tisíc. Pri každom úmrtí je povinnosťou prehládajúceho lekára vykonať prehliad-

ku mŕtveho. V praxi sa občas stáva, že zamestnanci patológií supľujú prehládajúcich lekárov a v prípadoch, keď nie je možné zabezpečiť prehliadku mŕtveho, je vykonaná na našom pracovisku. Úrad nemá túto povinnosť, ale v záujme riešenia situácie aktívne na tomto procese participujeme.

● Kolko je na Slovensku v súčasnosti patológov?

Na našich pracoviskách pracuje celkovo 183 kmeňových pracovníkov, z ktorých je 50 lekárov (*nielen patológov*). Okrem toho zamestnávame aj úväzkových pracovníkov, predovšetkým odborných asistentov a vedeckých pracovníkov z lekárskeho fakult, ktorí taktiež participujú na pitevných činnosti v rámci výučby mladých kolegov a zároveň sa venujú vedeckej činnosti v odboroch súdneho lekárstva a patologickej anatómie. Patológovia tvoria len menšinovú časť zamestnancov úradu a väčšina z nich pracuje v neštátnych zdravotníckych zariadeniach, z tohto dôvodu nedisponujeme údajom o celkovom počte patológov na Slovensku.

● Kolko riadnych pitiev sa vykonalo celkovo na Slovensku v roku 2010? Aké percento je to z celkového počtu zomrelých na Slovensku v roku 2010?

V roku 2010 bolo vykonaných 7 410 pitiev, čo predstavuje 13,86 percentnú pitvanosť z celkového počtu zosnulých. V európskom meradle je to priemerné číslo. Niekde sa vykonáva pitiev viac a niekde menej, podľa zaužívaného systému, či vierovyznania.

prekážky pri pitve:

● V posledných rokoch stúpa počet transplantácií umelých kĺbov či podporných prístrojov na srdce. Čo sa deje po úmrtí s umelými implantátmi v súčasnosti? Vyberajú tieto implantáty patológovia pri pitve?

Nie, žiadne takéto implantáty sa z tiel zosnulých nevyberajú.

● Je dané v zákone, že zomrelý s umelým kĺbom, respektíve kardiostimulátorom musí byť pitvaný? Tieto umelé implantáty totiž robia dosť veľké problémy v krematóriách. Ak to nie je dané v zákone, uvažujete o zmene?

V zákone nie je zadefinovaná nutnosť pitvy pri takýchto umelých implantátoch. Úrad nemá podnety ani zo strany lekárskej spoločnosti, ani od prevádzkovateľov krematórií, že by sa malo celoplošne pristúpiť k riešeniu takejto záležitosti. Preto neuvažujeme o žiadnom návrhu na legislatívnu úpravu.

● Ako riešia extrakciu umelých implantátov v zahraničí?

Napríklad v Rakúsku je riešenie obdobné ako u nás. Žiadne implantáty sa nevyberajú.

● Umožňuje zákon, aby kvalitný umelý kĺb a funkčný kardiostimulátor od pozostalého bol použitý u ďalšieho pacienta za istých hygienických a bezpečnostných štandardov?

Niečo také nie je momentálne možné. Takýto implantát nie je možné vybrať minimálne bez povrchového poškodenia pri ošetrovaní od organickej hmoty.

Infekčné ochorenia:

● Akým spôsobom je legislatívne riešená ochrana zamestnancov a ľudí pred zomrelými s infekčnými chorobami?

Úmrtie na infekčné ochorenie sa musí vyznačiť na Liste o prehliadke mŕtveho vpravo hore na prednej strane a oznámiť príslušnému Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva, s ktorým sa následne koordinuje vykonanie pitvy. Samotný Regionálny úrad verejného zdravotníctva následne preberá manažment preventívnej starostlivosti o pozostalých, ak to situácia vyžaduje.

● Reguluje ÚDZS infekčné ochorenia zomrelých? Aké sú najčastejšie infekčné ochorenia?

Úrad nevedie zvlášť infekčné ochorenia. Nie je ich taký počet, aby sa vytvárala samostatná evidencia. Z takých bežných infekcií sú to napríklad meningokokové infekcie, hepatitídy, v poslednej dobe to bola aj chrípka, či pomalé vírusové infekcie degenerujúce nervový systém.

● Ako sa majú pohrebné služby v tomto smere zabezpečovať, čo sa týka ochrany zdravia pri práci a ochrany zdravia pozostalých? (pacienti s HIV, pacienti s prasačou chrípkou, atď. ...)

Je to otázka na Úrad verejného zdravotníctva SR, ktorý je gestorm zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Ale vo všeobecnosti platí niekoľko jednoduchých zásad. Vyvarovať sa bezprostrednému kontaktu s mŕtvym telom bez použitia rukavíc a určite používať jednorazové rukavice. Je potrebné dôsledne dezinfikovať vozidlo, transportnú rakvu, miestnosť na úpravu zosnulých v súlade s hygienickým režimom.

● Sú pohrebné služby upozorňované na prípady zomrelých s infekčnými ochoreniami?

Určite áno. Je povinnosťou pracovníkov úradu ich oboznámiť s takouto skutočnosťou.

● Kto by mal zo zákona upozorniť pracovníkov pohrebných služieb na zomrelých s infekčnými ochoreniami?

Pri podozrení na smrť v dôsledku infekčného ochorenia by mal toto urobiť už prehládajúci lekár, prípadne pracovník zdravotníckeho zariadenia. Ako už bolo spomenuté, úmrtie na infekčné ochorenie je vyznačené na Liste o prehliadke mŕtveho a oznámené príslušnému Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva.

● Je povolený pohreb mŕtvych s infekčnými ochoreniami bez obmedzení? Otvorená rakva? Konzervatívne pochovanie do zeme...

Toto je presne definované zákonom o pohrebníctve č. 131/2010 (§ 3 bod 9). Takýto zosnulý musí byť uložený len do vzduchotesne uzatvárateľnej rakvy vybavenej nepriepustnou vložkou.

Prevoz zosnulého zo zahraničia:

● Akým spôsobom je v súčasnosti legislatívne ukotvený prevoz zosnulého do a zo zahraničia?

Prevozy mŕtvych do a zo zahraničia nepatria do kompetencie úradu. V našej legislatíve je v zásade len vymedzené kto a za akých okolností vypisuje pas pre mŕtvolu a zvyšok sa riadi európskym dohovorom o prevoze mŕtvych tiel.

● Ak príde pre telo zahraničná pohrebná služba, kto kontroluje dodržiavanie podmienok zosnulého podľa medzinárodných dohovorov v prípade odvozu tela z patológie?

Takáto povinnosť nie je v zmysle zákona uložená nikomu.

● Kolko pitiev zahraničných turistov vykonali patologické pracoviská ÚDZS na Slovensku v roku 2010? Pri koľkých prevozoch Slovákov zo zahraničia asistovalo ÚDZS v minulom roku?

Úrad nevedie samostatnú evidenciu pitiev zahraničných turistov. (poznámka: pravdepodobne Štatistický úrad SR vedie štatisticky počet úmrtí tzv. non-residentov na území nášho štátu.) Úrad neasistuje pri žiadnych prevozoch zosnulých do zahraničia. Zaoberá sa výhradne prevozmi mŕtvych na pitvu a späť do miesta úmrtia, resp. do miesta pohrebu, ak nie je vzdialenejšie ako miesto úmrtia.

Rozprával sa (mli)

Úrad nariadi pitvu:

- pri úmrtí osoby v zdravotníckom zariadení: na účely overenia choroby alebo liečebného postupu, v súvislosti s operačným zákrokom a s anestéziou (mors in tabula)
- pri úmrtí osoby na prenosné ochorenie alebo pri podozrení na prenosné ochorenie,
- pri úmrtí osoby pri podozrení na kontamináciu mŕtveho tela rádioaktívnymi látkami,
- pri úmrtí náhlom a neočakávanom, ak prehliadkou mŕtveho tela alebo iným spôsobom nie je možné určiť príčinu smrti,
- po odbere orgánov alebo tkanív od mŕtveho darcu,
- osoby zomrelej mimo zdravotníckeho zariadenia alebo osoby zomrelej v zdravotníckom zariadení pri podozrení z nesprávneho postupu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti alebo výkone liečiteľských činností,
- pri úmrtí spôsobenom priemyselnou otravou alebo inou otravou, v dôsledku choroby z povolania alebo ak je podozrenie na úmrtie z týchto príčin,
- pri úmrtí v súvislosti s pracovným úrazom alebo s iným úrazom,
- pri úmrtí v súvislosti s dopravnou nehodou,
- pri násilnom úmrtí vrátane samovraždy,
- pri úmrtí osoby v zariadení na výkon väzby alebo v zariadení na výkon trestu odňatia slobody.

Zdroj: ÚDZS

Nevykonanie pitvy

Pitvu nemožno vykonať, ak osoba alebo jej zákonný zástupca počas života osoby pitvu odmietli. Odmietnutie pitvy musí mať písomnú formu, musí obsahovať údaje, ktoré umožnia jednoznačne určiť osobu, ktorá pitvu odmietla, vlastnoručný podpis osoby, ktorá pitvu odmietla, a dátum vyhotovenia. Odmietnutie pitvy musí byť doručené úradu, ktorý ho eviduje a uchováva 10 rokov odo dňa úmrtia osoby. Úrad vedie zoznam osôb, ktoré počas života odmietli pitvu. Ak sa pitva odmietla, možno ju napriek tomu vykonať: pri podozrení, že mŕtva osoba bola chorá na prenosné ochorenie, pri podozrení na kontamináciu mŕtveho tela rádioaktívnymi látkami, pri náhlom úmrtí, ak príčina smrti nie je zjavná, pri pochybnostiach lekára, ktorý vykonával prehliadku mŕtveho, o príčine smrti alebo o okolnostiach, za ktorých smrť nastala, po odbere orgánov alebo tkanív od mŕtveho darcu, v prípadoch násilnej smrti, z dôvodov ustanovených Trestným poriadkom.

Zdroj: ÚDZS

Zastavenie pri Kozej bráne

Cintorín pri Kozej bráne patrí medzi významné historické pamiatky Hlavného mesta. Tak ako väčšina, dnes už neaktívnych, historických cintorínov, sa nachádza v samotnom centre mesta. Pravda, v časoch keď ho zakladali, bol mimo obývané územie na základe výnosu cisára Jozefa II., ktorý prikázal zrušiť pochovávanie zosnulých v obývaných častiach. Nariadenie vydal v spojitosti s ochranou vody v mestských studniach. Po tom ako v roku 1783 zakúpila Evanjelická cirkev augsburského vyznania pozemok, vzniká cintorín. Miesto posledného odpočinku počas jeho fungovania na ňom našlo mnoho významných osobností. V užívaní bol do roku 1950, kedy na ňom pochovávanie zosnulých ustalo.

V jeho susedstve sa nachádzalo a dodnes stojí Evanjelické lýceum. Práve jeho učители a profesori majú na cintoríne pri Kozej bráne svoje večné miesto. Okrem nich tu nájdeme náhrobky, ktorých nápisy pripomínajú slávne mená a celé rody, či už išlo o kazateľov, staviteľov, šľachticov alebo prešporskú elitu. Medzi všeobecne známymi menami, ako sú rodiny Grünerbergovcov, J. Schmidta, či rod Jeszenákovcov, tu našli miesto i osobnosti pokroku. Medzi nich rozhodne treba zaradiť Milana Michala Harminca, projektanta a architekta, ktorý navrhol a podieľal sa na stavbe vyše tristo stavieb v Európe z toho na Slovensku dodnes stojí 171. Chodíme okolo nich denne a tak len pre zaujímavosť pripomeniem, ide o budovy Tatra banky v Marti-

ne, Bytči a Bratislave na nám SNP, kúpeľný komplex v Trenčianskych Tepliciach, evanjelický kostol v Bratislave a Východnej, Biskupský palác vo Vršaci v Srbsku, Palace Sanatórium v Novom Smokovci atd ... Ďalším, ktorého nemôžeme opomenúť je Ján Bahýľ, vynálezca a konštruktér. Najznámejším jeho vynálezom bol vrtulník, s ktorým sa dokázal už na začiatku storočia (1903), vzniesť do neuveriteľnej výšky 1,5m. O dva roky neskôr už lietal vo výške 4m a v nej prekonal vzdialenosť vyše 1500m. Nuž na tú dobu, prevratný vynález. Vráťme sa ale do minulosti nie tak veľmi zapadnutej prachom.

Cintorín poznačila aj doba „socializmu. V šesťdesiatych rokoch zbúrali stavbu, ktorú navrhol architekt I. Feigler ml.. Bol to dom pri vstupnej bráne, kde býval hrobár s rodinou, nepovšimnutá neostala ani márnica, miesto poslednej rozlúčky a príslušné hospodárske budovy. Namiesto nich na ich miesto umiestnili unimobunky. Cintorín odolal aj dvom nájazdom

vandalov, v osemdesiatych rokoch (ktorí sa zamerali na vykrádanie hrobov), a žiaľ i v terajšom roku 2010 (keď prišlo k pováňaniu náhrobkov).

Dnes je cintorín oddychovou oázou s odrastenou vegetáciou. Mohutné kmene stromov, starostlivo udržiavaný trávnikový porast, tajomná vôňa lesa, to všetko prispieva k pokoju, ktorý po chvíli ako naša noha spočívne na tomto území, začne zaplňať myseľ a srdce. Pri prechádzke nadabíme na diela sochárov a umelcov ako bol už vyššie spomenutý, Feigler, Motoška, Gibala, Márton, Ondruš, Rigele či Rumpelmayer. Keďže sa jedná o evanjelický cintorín, výzdoba je o poznanie skromnejšia, ako nájdeme na katolíckych cintorínoch tej doby. Vidieť tu diela v neorománskom štýle, diela podobne ako na Ondrejskom cintoríne, s prvkami antiky, novogotiky, novorenesancie a klasicizmu.

Historické pamiatky vo svete sú vysoko navštevované a cenené nielen turistami, ale aj obyvateľmi miest a obcí, ležia na srdci miestnym samosprávam. Ako také sa vo väčšej či menšej miere tešia starostlivosti a ochrane. Zväčša sa jedná o chrámy, historické budovy, v menšej miere už ide o územné celky. Historické cintoríny by si zaslúžili iste väčšiu starostlivosť. Nielen preto, že sú oknom do minulosti, ale preto, lebo tak ako ostatné pamiatky sú našimi kultúrnymi pokladmi. Cintorín Pri Kozej bráne medzi nich rozhodne patrí.

Autor textu a fotografií pavel ondera

Kamenárstvo ARABONA

- spracovanie prírodného kameňa (žula, mramor, vápenec)
- výroba umelého kameňa

PRODUKTY

- exkluzívne a štandardné náhrobky
- urnové náhrobky
- stavebné prvky exteriérov a interiérov
- krycie dosky hrobov
- svietniky a vázy, žulové a kovové
- porcelánové a gravírované portréty

SLUŽBY

- vyhotovenie a povrchová úprava písma
- rekonštrukcia hrobov
- montáž náhrobných doplnkov

KONTAKT

KAMENÁRSTVO Arabona
Lipová 428/18
946 14 Zemianska Olča

tel.: **0905 394 206**

e-mail: arabanastone@gmail.com

www.slovenskypohrebak.sk / kamenarstvo-arabona

Dá sa okradnúť zosnulý?

Život prináša okrem smutných udalostí pri úmrtí v rodinách aj tie menej príjemné zážitky. Dnes sa pozrieme na dva takéto prípady v praxi. Neprijemnú skúsenosť pri smútočnom obrade mala nemenovaná rodina zo Záhoria s istou pohrebnou službou, ktorú pozostali obvinili, že zosnulému ukradla zlatý náramok, retiazku aj zlaté zuby... Polícia však napokon toto obvinenie ani v jednom prípade nepreukázala.

Hoci krádeže zlatých zubov a osobných šperkov u zosnulých sú výnimkou, dnes sa na problém pozrieme aj z viacerých pohľadov, a to z pohľadu vyšetrovania prípadu, zubného lekárstva i z pohľadu zlatníckeho majstra.

Prípady prvý

Ešte v októbri v roku 2009 prijala polícia oznámenie od rodinného príslušníka zosnulého 71-ročného muža na Záhori, že v „dome smútku“ na cintoríne, mali byť odcudzené veci z tela zosnulého.

Ako hovorí Petra Hrášková z komunikačného odboru Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave, medzi odcudzenými vecami mali byť rôzne šperky zo žltého kovu a časť chrupu, taktiež zo žltého kovu. „Vyšetrovateľ Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Malackách začal v zmysle zákona trestné stíhanie vo veci zločinu krádeže v súbehu s prečinom hanobenia mŕtveho. Po vykonaní všetkých potrebných vyšetrovacích úkonov, v auguste 2010, **vyšetrovateľ trestné stíhanie prerušil**, lebo neboli zistené skutočnosti, oprávňujúce vykonať trestné stíhanie proti určitej osobe.“

Uznesenie o prerušení trestného stíhania vyšetrovať predložil prokurátorovi, ktorý sa s rozhodnutím vyšetrovateľa stotožnil. Po páchatelovi tohto skutku polícia naďalej pátra.

Prípady druhý

Spred troch rokov polícia eviduje prípad v okrese Pezinok, kedy došlo ku krádeži časti chrupu zosnulého. V tomto prípade, tak ako v minulom, doposiaľ neznámy páchatel na presne nezistenom mieste, odcudzil časť chrupu, vyrobenú zo žltého kovu. Túto skutočnosť zistili pozostali pred poslednou rozlúčkou so zosnulým. „Poverený príslušník Policajného zboru v tomto prípade začal trestné stíhanie vo veci prečinu krádeže v súbehu s prečinom hanobenia mŕtveho. Vyšetrovanie aj v tomto prípade stále pokračuje,“ dodáva Petra Hrášková.

Polícia odporúča tým pozostalým, ktorí zosnulým ponechávajú cenné predmety, aby pred ich prevozom pohrebnou službou, spísali zoznam týchto predmetov. „Vďaka písomnému dokladu o cennostiach, ktoré sa nachádzajú na tele zosnulého, je možné vyhnúť sa prípadným nedorozumeniam, alebo dokonca predísť spáchaniu trestného činu,“ uzatvára Hrášková.

Záver

Pracovníci pohrebných služieb sú takí istí ľudia ako my všetci ostatní. Aj keď sa pochybenie z ich strany celkom vylúčiť nedá, drtivá väčšina z nich sú poctivo pracujúci občania, podobne ako sú predavači, šoféri, úradníci alebo sestričky v našich nemocniciach. Ani v jednom prípade sa vina pohrebných služieb nepreukázala. Naopak, vyšetrovanie sa prerušilo práve

z toho dôvodu, že sa preukázalo, že k zosnulému mali prístup v určitých okamihoch i ľudia, ktorí s prípravou tela na jeho poslednej ceste nemajú mať vôbec čo dočinenia (vzdialení príbuzní a ľudia vydávajúci sa za priamych príbuzných). Je preto dôležité v takýchto okamihoch nestrácať hlavu a vyžadovať od poskytovateľov všetky úkony tak, ako to predkladá nový Zákon 131 O pohrebníctve. Poveriť zabezpečením hladkého priebehu poslednej cesty možno aj osobu nie priamo v príbuzenskom styku so zosnulým, ktorého emócie nie sú až tak zaťažené bolesťou a smútkom.

Zlato v zubnom lekárstve

Zlato bolo prvým kovom, ktorý sa v dávnoteke začal používať k opravám chrupu. Jeho storočiami preverené vlastnosti sa pre použitie v zubnom lekárstve ukázali ako veľmi vhodné. Vydrižia teda zlaté zuby človeku až do smrti, alebo nie?

Stomatoprotetické náhrady, majú podľa slov MUDr. Jána Gašiča, prezidenta Slovenskej komory zubných lekárov (SKZL) obmedzenú dobu životnosti, ktorá v značnej miere závisí od dodržiavania ústnej hygieny. „Sú však časté prípady pri úmrtí človeka, keď v ústach sa nachádza zubná náhrada, niekedy aj rádovo s desiatkami gramov zlata.“

V súčasnosti je veľa moderných, nových materiálov a výplní, a tak sa zlato čoraz menej používa. Od 90-tych rokov sa v zubnom lekárstve na Slovensku začalo uprednostňovať používanie ušľachtilých kovov miesto zlatých, respektíve strieborných dentálnych zliatin.

I dnes sa podľa MUDr. Jána Gašiča ešte vyskytujú pacienti, ktorí požadujú zhotovenie náhrad z tzv. drahých dentálnych kovov, čo je zlatá zliatina s prímiesou iných kovov. „Ďalšou skupinou sú pacienti, ktorí vykazujú alergickú reakciu na niektorý z ušľachtilých kovov, používaných na zhotovenie zubnej náhrady. V súčasnosti sa začína pri zhotovovaní zubných náhrad uplatňovať titan, pre svoju pevnosť a možnosť gracieho zhotovenia konštrukcie,“ dodáva prezident SKZL.

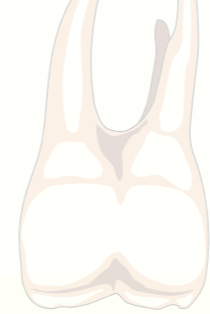
Dentálne zlato je podľa jeho vyjadrení svojim zložením odlišné od šperkového zlata, ale existujú firmy, ktoré vedia jednotlivé druhy kovov od seba oddeliť a takto získané zlato ďalej použiť.

Čo zo zlatom po zosnulom?

Dá sa využiť zubné zlato a zlomky v zlatníctve? Odpoveď na to túto otázku sme hľadali s Lubomírom Děčí, cechmajstrom Cechu zlatníkov a klenotníkov Slovenska. Zubárske zlato má špecifické vlastnosti, ktoré ovplyvňujú doplnkové kovy v danej zliatine. „U zubných protéz je dôležité, aby bol materiál čo najtvrdší, čo samozrejme ovplyvňuje ich životnosť. **Pre tieto vlastnosti nie je vhodný na spracovanie v šperkárstve.** Takisto rýdzosť týchto materiálov nespĺňa predpísané hodnoty určené

MUDr. Ján Gašič
Prezident Slovenskej komory zubných lekárov (SKZL)

Lubomírom Děčí
Cechmajster Cechu zlatníkov a klenotníkov Slovenska

zákonom.“ Mnohí obchodníci či zubári vykupujú aj zubárske zlato, prípadne šperky po zosnulom. Treba však poznať isté pravidlá, na ktoré treba prihliadať pri takomto výkupe. Ako na to? Dôležité podľa slov Lubomíra Děčí je overiť si obsah rýdzeho kovu v zliatine. „V praxi sa často stretávame s „najrôznejšími“ rýdzosťami. Zlato zbavené nekovových častí je potrebné dať analyzovať na Puncovom úrade SR. Pracovníci puncového úradu pre tento materiál určia hmotnosť a rýdzosť. Zapečatenú obálku s materiálom môžeme následne použiť na zákazkovú výrobu.“

Zlatník pri preberaní materiálu preráta zistenú rýdzosť na zákonnú, napríklad na Slovensku je najpoužívanejšie 14 karátové zlato – správne označené rýdzosťou značkou 585 tisícín. Každý zlatník – výrobca spolupracuje s firmou, ktorá tento materiál afinuje: vyčistí a následne dodá materiál vhodný na priame spracovanie.

V niektorých obchodoch, je možné takýto zliatok, alebo zlomky „vymeniť“ za hotové šperky: obchodník zliatok vykúpi a vykúpnu sumu odráta od ceny predávaného šperku.

Šperky po pozostalom je podľa odporúčaní Lubomíra Děčí potrebné dať odborne vyčistiť, skontrolovať, prípadne opraviť a následne ohodnotiť znalcovi. Znalecký posudok je dôležitý najmä u starožitností a šperkov osadenými drahými kameňmi. „Predaj zlomkov alebo šperkov odporúčam zveriť odborníkom – zlatníkom a starožitníkom s dobrými preferenciami, dlhším pôsobením na trhu, ktorí sú členmi profesionálnych združení, čo je istou zárukou seriózneho prístupu. Menej tradičnou formou predaja hodnotných starožitných šperkov, je ponúknuť ich do aukcie na Slovensku, prípadne v zahraničí.“

(zv)

Profily oslovených odborníkov

Slovenská komora zubných lekárov je mimovládna samosprávna nepolitická stavovská a profesijná organizácia, pôsobiaca na území SR, zriadená zákonom 13/1992 Z. z. Združuje zubných lekárov, podporuje ich záujmy a ochraňuje ich stavovskú česť, podieľa sa na utváraní podmienok a zvyšovaní odbornej úrovne poskytovanej stomatologickej starostlivosti. Chráni a rozvíja slobodný výkon povolania zubného lekára, ktorý má zásadný spoločenský význam a je v záujme samotného pacienta.

Cech zlatníkov a klenotníkov Slovenska je najstaršia profesijná organizácia, združujúca slovenských výrobcov šperkov. Vznikla v roku 1995. Základnou úlohou je napomáhať svojim členom, vyrovnávať sa s každodennými problémami súvisiacimi s výrobou a distribúciou všetkých druhov šperkov. Je garantom odborného prístupu, korektného správania a dôveryhodnosti svojich členov.

K téme

Prípady okradnutia zosnulého nie sú častým javom, no sporadicky sa vyskytujú. Podľa záverov vyšetrovania môžeme konštatovať, že vina na strane zamestnancov pohrebných služieb nebola z 95% nikdy preukázaná, naopak, vinník bol zo strany príbuzných alebo sa ho nepodarilo vypátrať. Príčiny, ktoré vedú k takémuto jednaniu zo strany pozostalých treba jednoznačne hľadať v ich rodinných vzťahoch.

Čoraz častejšie prichádza ku paradoxu. Jedna matka vedela počas svojho života vychovať i desať detí a to neraz za veľmi ťažkých materiálnych podmienok, no ani tých desať detí nevie dôstojne pochovať jednu mamu či otca, kvôli vidine majetku, aj keď sa jedná len o osobné šperky, nebodaj zubné náhrady z drahých kovov. Samozrejme, nevraživosť a spory kvôli majetku vznikajú dávno predtým ako dotyčná osoba tento svet opustí, preto prípady, kedy dochádza k okradnutiu zosnulého jedným z rodinných príslušníkov sú len vyvrcholením dávno prebiehajúcej situácie.

Čo je však smutné, je obvinenie, ktoré prichádza zo strany nič netušiacich príbuzných, ktorí si ani nepripustia, že odcudzenie by mohol mať na svedomí niekto z rodiny. Ako prvých logicky obviňujú všetkých, kto manipuloval s telom. Od lekárov, zriadenecov zdravotných zariadení až po zamestnancov pohrebných služieb. Keďže ide o veľmi citlivú záležitosť, kedy v srdciach pozostalých ešte vibruje smútok a žiaľ, s obľubou sa po nej vrhnú takmer všetky médiá. Nuž a problém je na svete. Strata dobrého mena je pre pohrebnú službu ťažkou ranou a aj keď sa neskôr preukáže jej nevina, len problematcky a dlho si pokrivenú reputáciu napráva. V tých okamihoch už médiá nejavia záujem uviesť veci na pravú mieru, ostáva len morálna škoda a znehodnotený kredit.

Vyzvali by sme preto všetkých, ktorých možno v budúcnosti takáto situácia zastihne, aby zvážili svoje následné kroky a až po dôkladnej úvahe vynášali sudy a obvinenia. Čo viac, nikdy by takáto situácia nemusela nastať, ak by príbuzní učinili patričné opatrenia. Jedným z nich je evidencia osobných predmetov a náhrad, ktoré má človek v okamihu odchodu z tohto sveta pri sebe. Dá sa spísať v zdravotníckom zariadení (i počas života pri každej návšteve nemocnice), i pri odovzdávaní tela zosnulého či už prevoznej firme, alebo pohrebnej službe.

Na strane opačnej, u zdravotníkov i pohrebných služieb, by malo byť samozrejmosťou viesť takúto evidenciu a čo najskôr vyzvať pozostalých, aby si tieto predmety osobne prebrali a spoločne spísali odovzdávací protokol.

Veríme, že v budúcnosti k takýmto situáciám bude dochádzať čoraz menej.

Ladislav Stríž

ISTOTA PS - rozširuje svoj program „Dôstojnosť v osude“ na celé Slovensko

Dovoľujeme si Vám predstaviť program „Dôstojnosť v osude,“ ktorý pripravila ISTOTA PS, a.s., v spolupráci s pohrebnými spoločnosťami na Slovensku. Tento program je určený predovšetkým tým, ktorí sa zamýšľajú nad svojim osudom a chcú aktívne ovplyvniť priebeh svojej poslednej rozlúčky.

Naša spoločnosť nadväzuje na tradíciu, ktorá existuje vo všetkých vyspelých spoločnostiach na svete. Nadväzuje na tradíciu, ktorá bola živá na našom území v prvej republike a ktorú využili i mnohí Vaši rodičia. Cieľom programu „Dôstojnosť v osude“ je umožniť Vám predplatenie si výdavkov spojených s Vašou poslednou cestou životom. Okrem pohrebu alebo kremácie to môže byť aj predplatenie si pomníka. Platí sa jednorazovo, pričom suma je možné kedykoľvek zvýšiť. Peniaze slúžia na predplatenie výdavkov spojených s pohrebom, pričom nie je potrebné dedičské konanie. Na základe Vášho potvrdenia, ktoré Vami určený vystrojiteľ pohrebu priamo doručí pohrebníctvu, toto pohrebníctvo vykoná činnosti spojené s Vašou poslednou rozlúčkou. Prostredníctvom programu „Dôstojnosť v osude“ sa Vy i Vaši príbuzní vyhnete finančným i organizačným problémom pri vykonávaní činnosti spojených s poslednou rozlúčkou.

Každý účastník programu dostane od ISTOTY PS, a.s. každoročne finančný príspevok k svojej platbe, ktorý slúži na vyrovnanie nákladov spojených so všeobecným rastom cien.

Zúčastnením sa programu „Dôstojnosť v osude“ získa predplatiť istotu, že nebudete nikomu na obtiaž a jeho rozlúčka bude mať dôstojný priebeh.

ISTOTA PS, a.s. Bratislava prináša naslovenský trh už od r. 1995 dobre fungujúci program Dôstojnosť v osude, ktorý záujemcom umožňuje predplatiť si náklady spojené s poslednou rozlúčkou.

Program ISTOTY PS „Dôstojnosť v osude“ je určený tým občanom, ktorí sa zamýšľajú nad svojim osudom a chcú aktívne ovplyvniť priebeh poslednej rozlúčky. Napríklad tým, že budú mať vystrojený pohreb v sume, akú si sami želajú. Aj pohrebné ústavy sa často stretávajú s prípadmi, keď rodina pozostalého chce minimalizovať náklady na pohreb, hoci zosnulý si počas svojho života usporil práve na túto chvíľu oveľa vyššiu sumu a želal si i dôstojnejšiu rozlúčku.

Ďalšia výhoda pre záujemcov je v tom, že uľahčia svojim príbuzným či priateľom zabezpečenie a financovanie poslednej rozlúčky. Pohrebné ústavy sa v súčasnosti snažia o poskytovanie komplexných služieb, takže príbuzným zosnulého bude stačiť s potvrdením od ISTOTY PS zájsť do zmluvného pohrebníctva a vybrať si z ponúkaných služieb, pokiaľ to zosnulý neurobil už počas svojho života.

Všeobecne známym faktom je aj to, že väčšina starších ľudí si odkladá peniaze na svoj pohreb. Keďže človek nikdy nevie, kedy odíde z tohto sveta, ťažko tieto peniaze viazať na termínované vklady. Preto ich má časť ľudí uložených na netermínovaných účtoch. ISTOTA PS ponúka úrokovno porovnateľné podmienky s vkladmi na netermínovaných účtoch bánk alebo na poisťkách, navyše peniaze sú viazané adresne len na konkrétny účel poslednej rozlúčky. Nemôžu sa použiť na nič iné a počas svojho života si ich môže vybrať len klient ISTOTY PS.

Niektorí občania si peniaze odložené na poslednú rozlúčku uschovávajú doma. Túto skupinu ľudí môže zverením svojich prostriedkov ISTOTE PS zabezpečiť ich ochranu pred zlodejmi, ktorí sa v súčasnosti neštítia okrádať starších ľudí aj o ich posledné úspory.

Program „Dôstojnosť v osude“ znamená:

POMOC:

- Príbuzným či priateľom pri organizovaní, zabezpečovaní a financovaní Vašej poslednej cesty životom
- Pri ochrane pred zlodejmi, ktorí sa neštítia okrádať starších ľudí o ich posledné úspory

ISTOTU:

- Dôstojnej rozlúčky podľa Vášho želania
- Že za Vaše peniaze Vám bude vystrojená rozlúčka za sumu, pre ktorú sa rozhodnete Vy
- Okamžitej platby za Vaše pohrebné výdavky
- Finančného príspevku k Vašej platbe za každý celý ukončený kalendárny rok.

PLATBY:

- Platba je min. 500 eur alebo podľa Vášho želania a objednaných služieb
- Sumu môžete kedykoľvek zvýšiť.
- Ročná informácia o náraste Vašej platby o finančný príspevok od ISTOTY PS, a.s., ktorý slúži na vyrovnanie inflácie a nárastu cien za pohrebné služby.

Ak si ľudia zabezpečia svoju poslednú rozlúčku, zbavia svojich rodinných príslušníkov mnohých starostí

Záujemcovia o predzabezpečenie si svojej poslednej rozlúčky sa o tejto ponuke ISTOTY PS môžu viac dozvedieť aj v zmluvných pohrebníctvach. Keďže ľudia ešte pred svojim rozhodnutím o členstve v programe „Dôstojnosť v osude“ potrebujú mať čo najviac informácií, ISTOTA PS uvíta rozšírenia siete zmluvných pohrebníctiev. Najmä pre to, že tu môžu získať

záujemcovia najpresnejšie informácie o službách a samozrejme aj o cenách pohrebných služieb. Klientmi ISTOTY PS sú prevažne obyvatelia z domovov dôchodcov, lebo tam žijú väčšinou ľudia, ktorí už nikoho nemajú alebo ak aj majú deti, tie sa o nich nie vždy príliš zaujímajú. Napokon pohrebné náklady znášajú samotné domy dôchodcov alebo priamo zriaďovatelia, ktorí v tomto chýbajú prostriedky na iné potrebné veci. Aj preto v súčasnosti už vo viacerých domovoch dôchodcov vítajú spoluprácu s ISTOTOU PS nie len obyvatelia domovov dôchodcov ale aj samotní zamestnanci týchto zariadení.

Toto predzabezpečenie poslednej rozlúčky je podľa nich výhodné najmä preto, že sú domovy dôchodcov bez starostí. Ak má človek z domova predplatenú poslednú rozlúčku, zamestnanci len zatelefonujú do pohrebného ústavu a pohrebníctvo potom všetko ostatné okolo toho zabezpečí. Svoje náklady si napokon vyfakturuje v centrále ISTOTY PS, odkiaľ obdrží peniaze. Pohrebníctva s touto zabehnutou spoluprácou majú dobré skúsenosti. Pohreby, ktoré vykonali klientom ISTOTY PS, boli veľmi dôstojné a rodinní príslušníci boli veľmi spokojní. Klientmi ISTOTY PS sú nielen klienti spomedzi obyvateľov domovov dôchodcov, ale aj individuálni zákazníci, ktorí sa o predzabezpečení svojej poslednej rozlúčky často informujú priamo v pohrebných ústavoch, nachádzajúcich sa v blízkosti ich bydliska.

V čom je spolupráca ISTOTY PS výhodná pre pohrebné ústavy?

Pohrebné ústavy na celom svete majú tie isté problémy ako na Slovensku a to, že pozostalí im niekedy nechcú resp. nemôžu zaplatiť alebo vyberajú čo najlacnejšie pohreby. Počet sociálnych pohrebov sa tiež zvyšuje a to je jeden z dôvodov, prečo pohrebné ústavy získavajú nových klientov do ISTOTY PS, lebo takýto človek už má pohrebné náklady zaplatené vopred. Pohrebné ústavy majú takto zabezpečený vyšší obrat. Ich ďalšou výhodou je, že vlastne majú istého klienta, pokiaľ sa neprestávajú, ale takýchto prípadov je minimum. V prípade záujmu o spoluprácu a získanie bližších informácií, môžete nás kontaktovať na nižšie uvedenej adrese resp. telefónnom čísle.

Ing. Zdena Uhlárová

ISTOTA PS, a.s.

Ul. 29. Augusta 2263/11, 811 09 Bratislava

Tel. 02/434 22 012, mobil: 0905 818 574

e-mail: istota@istotaps.sk

Súčasná floristika v pohrebníctve

Kvety sú prejavom lásky, vďaky, spomienky.

Sú súčasťou predovšetkým slávnostných chvíľ v našom živote.

Avšak ani poslednú rozlúčku so zosnulým, si bez kytíc a vencov nevieme predstaviť.

Tradicia kladenia ozdobných vencov na hrob sa objavuje už v 17. stor. Zelená farba, symbolizujúca večný život sa však objavuje už za čias Ježiša Krista keď „Obyvatelia Jeruzalema pri Jeho príchode do mesta kládli na cestu ratolesti „(Mt 21, 8), pravdepodobne palmové listy - symbol večného života. Takáto stále zelená farba ihličia, ako podkladu dnešných smútočných vencov, večný život pripomína i v súčasnosti.

S aranžovaním smútočnej floristiky sa stretáme i v bežných kvetinárstvách, ale prevažne je táto služba spojená s pohrebníctvami. Z praktických dôvodov pohrebné služby poskytujú svojim zákazníkom zväčša umelú výzdobu. Pri dnešných možnostiach a širokom sortimente, i takáto dekorácia pôsobí dôstojne a krásne. Záleží však pochopiteľne na zručnosti, kreativite a nápaditosti aranžéra, či aranžérky a na kvalite tovaru.

O svojich skúsenostiach nám porozprávala majiteľka pohrebných služieb v malej stredoslovenskej obci Pôtor, Božena Slúková. Aranžovaniu vencov, kytíc, ikebán sa venuje šesť rokov. Najdôležitejšia, ako sama hovorí, je pre ňu spokojnosť zákazníka. Preto sa snaží vychádzať z danej situácie a empaticky vnímať požiadavky pozostalých aj v momentálnom citovom rozporení. Snaží sa vždy vyjsť v ústrety a pochopiť, poradiť, ponúknuť rôzne alternatívy.

Škála výberu, od tvarov vencov - po farby kvetov, je naozaj široká. Dôležitý je preto pri tejto práci cit a, dalo by sa povedať,

určité skutočne umelecké nadanie. Vedie každý by dokázal zladit' druh, tvar, farbu i veľkosť kvetov, aby celý výsledok nepôsobil fádne či naopak nesúrodne.

„V prvom rade sa opýtam, komu zákazník ide na pohreb. Či zosnulá je žena alebo muž, či mladší alebo starší, aký je rodinný pomer zákazníka k zosnulému a nakoniec v akej cenovej relácii si predstavuje výsledný tovar. Pre každú vekovú kategóriu sa hodia iné farby, iné kvety i tvary vencov. Pre starších zosnulých používam tvar kruhu, alebo oválu a farbu kvetov krémovú, žltú, bielu, väčšinou ruže, gerbery, kály. Ak je zosnulý mladý, použijem šípové puky, laliu, orchideu, tvar venca - srdce, slza, anjelské krídlo (tvar vypichovanej kytice). Keď napríklad robím veniec pre poľovníka, do kytice vložím doplnok, ktorý poľovníctvo charakterizuje - vetvička, žalude, sušená kôra. Na venci pre baníka nemôže chýbať zeleno čierna stuha. Nestalo sa mi, aby sme si so zákazníkmi neporozumeli, nedohodli sa a odišli by nespokojní.“ hovorí Božena Slúková.

Okrem konkrétnych požiadaviek zákazníka je smútočná floristika prirodzene ovplyvňovaná i ročnými obdobiami. Na jar sa využívajú skôr pastelové farby a druhy kvetov, ktoré práve kvitnú i v záhradách. V novembri okolo sviatku Pamiatky zosnulých sa využívajú predovšetkým chryzantémy. V zimnom období je záujem i o menšie dekoratívne spomienkové venčeky v období Vianoc. Tu sa môžu uplatniť určité vianočné motívy, farby ako zlatá a strieborná, vianočná

ružová, šišky a podobne. Sklenené gule a iné vianočné ozdoby sa však neodporúčajú.

„Už pri nákupe a výbere tovaru mám predstavu, čo asi chcem robiť. Inšpirujem sa tým, čo sama vidím na cintorínoch, ale i na internetových stránkach kvetinárstiev a pohrebných služieb. Nikdy mi však nenapadlo robiť presné kópie toho čo sa mi páči. A neopakujem ani samu seba. Každý veniec je originál. Inak by ma to ani nebavilo robiť.“

Vo väčších mestách je bežnejšie, že zákazníci navštívia skôr kvetinárstvá či pohrebné služby, kde si objednávajú kytice i vence z čerstvých kvetov. Na dedinách však pretrvávajú tradícia praktickosti a trvácnosti, preto sa stále uprednostňuje umelá výzdoba.

„Pracujem síce iba s umelými kvetmi, ale vyberám si naozaj len kvalitný a krásny sortiment. Stáva sa mi, že veniec od mňa vidím na hrobe v dobrom stave i po roku. Pokiaľ má zákazník záujem o čerstvé kvety, nie je pre mňa problém zariadiť ani takúto požiadavku.“

Smútočná floristika v dnešnej dobe je naozaj na veľmi profesionálnej úrovni. Na hroboch už nenájdeme kostrbaté umelohmotné ihličie a lalie z voskovaného papiera. Veniec samotný, a jeho uzavretý tvar kruhu, predstavuje večný kolobeh života v rôznych náboženstvách, nie len v kresťanstve. Je odkazom lásky živých k mŕtvemu. Je posledným symbolickým uctením si pamiatky zosnulého. (kk)

OH LASY

Do redakcie prišlo množstvo listov i mailov. Otvorene priznávame, že takýto ohlas sme hneď po vydaní prvého čísla nečakali. Napriek tomu, že niektoré boli i kritické a odsudzujúce, drvivá väčšina pisateľov z nich časopis privítala a požiadala o jeho pravidelné zasielanie. To nás len utvrdilo v tom, že na slovenskom poli už bolo potrebné o otázkach spojených s odchodom človeka začať otvorene hovoriť a magazín prišiel na domácu scénu v pravý čas. Postupne budeme uverejňovať okrem ohlasov v tejto rubrike i odpovede na otázky, ktoré nám boli touto formou položené. Dnes sme odpovedali na dotaz či je zamestnávateľ v tejto brandži povinný zabezpečiť očkovanie svojich pracovníkov. Ostatné otázky budeme zodpovedať priebežne, tak ako nám budú chodiť odpovede od relevantných odborníkov.

Z listov a mailov čitateľov vyberáme

Na Slovensku sa o tejto problematike málo hovorí, je to oblasť, ktorú každý považuje za vysoko intímnu a nechce do svojho ziaľu i problémov s nimi spojených nechať nahliadnúť nikoho cudzieho. Veľmi som privítal magazín tohto zamerania, držím Vám palce a teším sa na ďalšie pokračovanie.

Jaroslav z Piešťan

Odpoveď: Ďakujeme za slová chvály a dúfame, že i ďalšie čísla sa Vám bude páčiť. Radi uvítame Vaše návrhy a pripomienky, zasielať nám ich môžete aj elektronickou formou, slovensky.pohrebak@gmail.com

V magazíne mi chýba viac informácií o tom, aké pravidlá sú pohrebné služby povinné dodržiavať pri styku s mŕtvym telom. Zaujímalo by ma konkrétne ako sa s ním nakladá, ako sa postupuje pri úpravách tela a konečnej vizáže.

Ondrej; Bratislava Staré mesto

Odpoveď: Budeme sa na túto tému snažiť pripraviť článok. Veríme, že by sa mohol objaviť už v jesennom vydaní. Ďakujeme za námet a budeme sa snažiť nesklamať.

Rozhodne zaujímavý počin o téme, o ktorej sa moc nediskutuje a o ktorej ľudia často veľa nevedia. Tak nech sa novému periodiku darí :) Ale aby som uviedol veci na pravú mieru, keďže k nej mám blízko. Pohrebák je hovorovo nazvané pohrebné auto, nie je to človek. A hrobník nie je slovo (nepozná ho ani slovník slovenského jazyka). Ten, kto kope hroby či spúšťa truhlu do zeme, je hrobár!

Granko (pôsobisko neuviedol)

Odpoveď: Dlhú dobu sme uvažovali nad názvom magazínu. Do úvahy pripadalo množstvo tých symbolických, ktoré by iste mohli korešpondovať s jeho obsahom. Napokon vyhral názov Slovenský pohrebák. Na každej dedine, obci i v meste bol od nepamätí inštitút hrobníka, pohrebáka alebo hrobára ak chcete a ľudom to pripadalo absolútne normálne. Boli to vážení ľudia, ktorí svojej práci venovali to, čo by mal každý človek dávať i tej svojej dnes. Dušu a cit. I naša redakčná rada, chce do magazínu dávať to, čo všetci tí praví hrobníci, hrobári a pohrebáci storočia pred nami. (Výraz hrobník sa regionálne, nárečovo používa, podobne ako označenie pracovníkov pohrebných služieb slovom pohrebák, to že ešte nie je ani v slangovom slovníku neznamená, že neexistuje).

Ďakujem všetkým (i tým na ktorých sa dnes nedostalo), za reakcie a tešíme sa na ďalšie podnety, námety a aj kritiku. Ved' len to je spoľahlivým motorom na ceste k zlepšovaniu sa.

Redakcia

Otázka:

Dobrý deň prajem, pracujem ako brigádnik v pohrebných službách, prichádzam do styku s mŕtvymi, nie som očkovaný, môže sa človek nakaziť, aj keď dbá na hygienické predpisy? Ako to riešiť, keď zamestnávateľ nechce preplatiť očkovanie? Poradiť te ....

Hlavný hygienik SR, MUDr. Gabriel Šimko, MPH

Odpovedá hlavný hygienik SR MUDr. Gabriel Šimko, MPH

Podľa platnej legislatívy (vyhláška MZ SR 585/2008 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení), nie sú pracovníci pohrebných služieb zaradení medzi osoby profesionálne vystavené zvýšenému nebezpečenstvu vybraných nákaz pre povinné alebo odporúčané očkovanie.

V zmysle § 14 ods. 4 Nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 338/2006 o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou biologickým faktorom pri práci, zamestnancom, ktorí sú alebo môžu byť exponovaní pri práci biologickými faktormi, proti ktorým nie sú imúnni, zamestnávateľ poskytne očkovanie, ak je k dispozícii na trhu s liekmi účinná očkovacia látka. Pri dostupnosti očkovacích látok zamestnávateľ prihliada na zásady pri očkovaní uvedené v prílohe č. 3 tohto nariadenia.

Pri dodržiavaní zásad bezpečnosti a ochrany pri práci by ste sa nemali počas vašej práce pri styku s mŕtvymi nakaziť. Postup zaochádzania s ľudským pozostatkami a ľudskými ostatkami pokiaľ by išlo o nebezpečnú nákazu, ktorou bola osoba v čase úmrtia nakazená, je uvedený v §3 ods. 10 zákona č. 131/2010 Z.z. o pohrebníctve.

Odporúčame Vám obrátiť sa o vyjadrenie posúdenia rizika ohrozenia zdravia vyplývajúceho z Vašej práce v pohrebných službách na Pracovnú zdravotnú službu (PZS), ktorá v zmysle §1 ods. 3 písm. c) vyhlášky č. 292/2008 vykonáva u zamestnancov imunizáciu, ak je v pracovnom prostredí prítomné biologické riziko, na ktoré je dostupná očkovacia látka.

VENIA – MEMENTO 2011

8. mezinárodní veletrh pohřebnictví Jediný veletrh svého druhu v ČR

4. – 5. 11. 2011
Brno – Výstaviště

www.venia.cz

Partnerství s polským veletrhem pohřebnictví MEMENTO

MEMENTO 2010
V Targi Funeralne im. Wojciecha Krawczyka

Central European
Exhibition Centre

BVV

Veletrhy
Brno

TOPA

Tomáš Stríž
Trojičné námestie 12
Bratislava 821 06
Slovenská republika

mobil: +421 903 910 656
e-mail: topa@topa.sk
www.topa.sk

TOPA

Pamiatky zo záhrobia

Artefakt po milovaných zosnulých môžete nosiť ako prívesok, alebo uložiť do poličky ako peknú dekoráciu.

Na najbližších, ktorých sme milovali nechceme nikdy zabudnúť. Platíme za kamenné pomníky, roky dopredu kupujeme drahé hrobové miesta, aby rodina ležala pokope vedľa seba. Potom chodíme na hroby upratovať, zapalovať sviečky a spomínať. Alebo uprednostníme kremáciu. A tu sa už ponúka aj iná možnosť ako naložiť s pozostatkami milovaných zosnulých. Dať si z popola mŕtveho vyrobiť na pamiatku dekoráciu, svietnik či šperk.

• Ako ste sa dostali k takejto práci?

Hrobár, Hunter, Slayer, pochovávač, také prezývky som denne počúval od spolužiakov na základnej i strednej škole. Moji rodičia vlastnia pohrebnú službu a vtedy som sa veľmi hanbil za ich profesiu. Neskôr som však pochopil, že je to práca ako každá iná. Rodičia ma raz poprosili, aby som zaskočil za jedného zo zamestnancov, ktorý ochorel, a tak sa to všetko začalo. Chodieval som pre nehožítok a robil tak prácu, ktorá k tomuto povolaniu patrí až do dvadsiateho roku môjho života. Jedného dňa zavolať pán, ktorý sa venuje v Českej republike výrobe smútočných predmetov, ktorých súčasťou je i popol zosnulých. Spýtal sa ma či by som sa tomu nechcel venovať na Slovensku, povedal som si, prečo nie. Založil som spoločnosť **TOPA** a od tej doby podnikám na tomto poli. Starám sa o zákazníkov, ktorý túžia po predmetoch, ktoré by im blízkeho človeka pripomínali i po smrti. Viete, keď žijete celý život s človekom, nechcete, aby úplne zmizol z vašej prítomnosti. Ľudia tak majú urnu s popolom doma aj niekoľko rokov, kým ju pochovajú, dokonca sa pozostalí často hádajú, u koho urna zostane. Keď sa z popola vyrobí prívesok, alebo iné pamätne predmety, tak je problém vyriešený.

• Nemôže sa stať že by sa tieto nádherné predmety pomiešali s iným popolom?

Určite nie, každý jeden výrobok ma na spodku vyrytý kód, ktorý zaručuje pravosť popola, identitu a ku každému kusu je vystavený certifikát pravosti o použití príslušného popola.

• Čo všetko ešte ponúka Vaša firma?

Pre tých čo uprednostňujú kostrový hrob sme vymysleli tak tiež niečo. Jedná sa o zatavenie vlasov do krištálu s vygravírovanou fotkou a s ľubovoľným textom. Ponúkame taktiež zlaté prívesky, ktoré majú uzatvárací mechanizmus a do vnútra sa dá vložiť popol alebo vlasy.

• Slovensko je dosť konzervatívna krajina, majú o to ľudia záujem?

Samozrejme, naša klientela sa stále rozširuje. Myslím si však, že tieto výrobky majú pred sebou budúcnosť.

• Ako berú teraz vašu prácu priatelia?

Berú ju úplne normálne, je to pre nich práca ako každá iná. Sú to rozumní a dospelí ľudia, nemajú dôvod považovať túto moju aktivitu za divnú. Som celkom obyčajný chalan, ktorý žije dva svety, ten prvý je moja práca, ktorej sa snažím venovať na plno a ten druhý svet sú moji priatelia, ktorým sa snažím vždy dať len to najlepšie z mojich oboch svetov.

• Dali by ste si aj vy spraviť takýto predmet na pamiatku po vašich blízkych?

Ide tu o ten pocit že Váš milovaný je stále pri Vás. Verím, podobne ako väčšina ostatných detí svojich rodičov, že k tejto situácii ešte dlho nepríde. Som však realista, priznávam, že táto otázka ma už napadla. Odpoveď na ňu je jednoznačne kladná. Takýto spôsob uchovania pamiatky je nielen módnym trendom, no veľmi praktickým rozhodnutím.

• Aký je výrobný proces pamätných predmetov?

Celý výrobný proces je utajený, no približný postup sa podobá výrobe sklenenej sochy. Vrství sa. Na sklársku píšťalu sa naberie sklovina, rozdrvené farebné sklo a trochu popola. Rôznymi technikami sa potom vyrába vnútorný dizajn, pridá sa ďalšia vrstva skloviny. Popol po priložení ďalšej vrstvy skla uvoľňuje plyn z organických zvyškov v popole, čo vytvára miniatúrne bublinky. Potom sa výrobok musí niekoľko hodín chladiť a podľa potreby brúsiť a pieskovať. Z jednej malej vzorky sa dá vyrobiť asi 10ks.

• Akú máte víziu do budúcnosti práve s týmto vašim sortimentom?

Ako som už spomenul, verím, že tento spôsob uchovávania pamiatok po zosnulých má budúcnosť. Klasické hrobové miesta sú často kilometre vzdialené, rodiny sa sťahujú a neraz sú jej príslušníci od seba vzdialení stovky kilometrov. Ak chcú mať spomienkový artefakt stále vo svojej blízkosti, zaliaty popol, vlasy či celá urna ako dekoratívny prvok bytu je ideálnym riešením. Verím, že v budúcnosti sa podarí preniesť na Slovensko i časť výroby, ktorá je zatiaľ len v Českej republike. Všetko závisí od záujmu verejnosti, tak ako v každom biznise, produkcia a rast sa priamou úmerou odvíja od dopytu.

Ďakujem za rozhovor a prajem veľa úspechov a spokojných klientov.

(op)

Cenník reklamy

Typ inzercie	Rozmery	Cena v €
PR článok	1-2 strany	700-1900 €
Zadná strana obálky	celá/spadávká	1450 €
Druhá strana obálky	celá/spadávká	1100 €
Druhá strana obálky	1/2 strany	600 €
Dve vnútorné strany stred	celé	1950 €
1 strana vnútorná	A4	650 €
1/2 strany vnútorná	A4	350 €
1/4 strany vnútorná	105x148	163 €
1/8 strany vnútorná	87x58 mm	83 €

Celá strana

1/2 strany
na šírku1/2 strany
na výšku1/4 strany a 1/8 strany
podľa výberu

Slovenský pohrebák vychádza štvrťročne, je zdarma distribuovaný cieľovým skupinám z podnikateľskej sféry a radov občanov, ktorí sa touto problematikou zaoberajú či už v rámci svojho biznisu alebo to vyplýva z ich pracovných povinností (domovy seniorov, hospice i vybrané zdravotnícke zariadenia, pohrebné a prevozné služby, výroba v oblasti pohrebníctva a súvisiace remeslá), zo štátnych orgánov (miestne úrady, matriky, úrady verejného zdravotníctva). V neposlednom rade je zasielaný i širokému spektru súkromných záujemcov z radu občanov, ktorí sa prihlásili k odberu magazínu individuálne.

Na plošnú reklamu v tomto roku poskytujeme zľavu 30%. V prípade viacnásobného uverejnenia (netýka sa PR článkov), je možná ďalšia zľava až do výšky 10% v závislosti od počtu a veľkosti reklamného priestoru.

V prípade grafického spracovania z našej strany si účtujeme príplatok do 20%, podľa náročnosti projektu.

Podklady pre reklamu dodávajte za dodržania týchto technických parametrov:

Neseparovaný, uzavretý dokument vo formáte pdf, bez priložených profilov, obrázky v rozlíšení 300 dpi, perovky 1100-1800 dpi, vo farbe CMYK. Spadávká 5mm, odsadenie orezových značiek 5mm.

Podklady prijímame na nosičoch DVD/CD najneskôr 21 dní pred uzávierkou magazínu.

Inzercia bude zrealizovaná na základe zmluvy, ktorá obsahuje všetky podmienky pre obe strany. Poskytnuté údaje i podklady pre reklamu budú použité výhradne pre účel dohodnutý v podmienkach zmluvy, ktorá špecifikuje objednávku a poskytnutie reklamy v tlačenej verzii magazínu Slovenský pohrebák. V prípade záujmu umiestnenia reklamy vo webovom priestore, bude inzercia špecifikovaná zmluvou pre tento účel.

• 531

• 555

• 910F

Karsol Slovakia
 Hradná 3, 945 01 Komárno
 Tel.: 035 7610704, mob.: 0905 314 801
 karsolslovakia@gmail.com
www.karsol.sk

Predaj vysoko-kvalitných truhiel Sales of High-Quality Coffins

Karsol Slovakia
Hradná 3, 945 01 Komárno
Tel.: 035 7610704, mob.: 0905 314 801
karsolslovakia@gmail.com
www.karsol.sk